

Ο ΑΘΗΝΑΪΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ 1217

α. Τὰ περιεχόμενα τῶν φ. 148r-177r

β. Τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τῆς Διήγησης γιὰ τὴν κτίση τῆς Ἁγίας Σοφίας

Μέχρι σήμερα δὲν ἔχει περιγραφεῖ λεπτομερῶς ὁ Ἀθηναϊκὸς κώδικας 1217. Σύμφωνα μὲ τὸν ἔντυπο κατάλογο τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης¹ ὁ χαρτῶος Ἀθηναϊκὸς 1217, τοῦ 13ου αἰ., ἀποτελεῖται ἀπὸ 177 φύλλα καὶ περιέχει (φ. 1-147v) τὴ Χρονικὴ Σύνοψη τοῦ Κ. Μανασσῆ². Γιὰ τὰ κείμενα στὰ ὑπόλοιπα τριάντα φύλλα σημειώνεται: «Παρέπονται ἐν τέλει καὶ τινὰ περικεκομμένα καὶ ἀσυνάρτητα». Οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ ἐπικριτικοὶ χαρακτηρισμοὶ ἦταν ἐπαρκεῖς γιὰ νὰ ἀποτρέψουν κάθε σχετικὴ ἔρευνα γιὰ τὸ περιεχόμενο τῶν φύλλων 148r-177r, τὰ ὁποῖα παραμένουν μέχρι σήμερα ἄγνωστα καὶ ἄδηλα.

Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τοῦ κώδικα μόνο τῆς Χ(ρονικῆς) Σ(υνόψεως) τοῦ Κ. Μανασσῆ (φ. 1-147v) ἔχει πρὸ ἐτῶν δημοσιευθεῖ, στὴν κριτικὴ ἔκδοση τῆς ΧΣ³, μιὰ κάποια περιγραφή. Ἐκεῖ ἀνέγραψα καὶ παρουσίασα κεφαλαιωδῶς καὶ τὸ περιεχόμενο τῶν τριάντα τελευταίων φύλλων τοῦ κώδικα, πού εἶναι συσταχωμένα μετὰ τὸ κείμενο τῆς ΧΣ⁴.

Ἐπανέρχομαι σήμερα στὴν περιγραφή τῶν τριάντα φύλλων, γιὰτὶ ἀξίζει, νομίζω, νὰ καταγραφοῦν ἀναλυτικότερα τὰ κείμενά τους, ἂν καὶ μερικὰ ἀπὸ

1. Ι. Σακελλίων καὶ Α. Σακελλίων, *Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος* (Ἀθῆναι 1892).

2. Δὲν ἔχεται ἀληθείας ἡ διαπίστωση αὐτῆ. Πράγματι στὰ φύλλα πού περιέχουν τὴ Χρονικὴ Σύνοψη παρεμβάλλεται, παρατοποθετημένο, τὸ φ. 62r-v πού περιέχει κείμενο τελείως ξένο πρὸς αὐτήν, ἓνα ἀπόσπασμα ἀκέφαλο καὶ κολοβὸ ἀπὸ ἀστρολογικὸ κείμενο.

3. *Constantini Manassis Breviarium Chronicum*. CFHB, 36, Series Atheniensis (Athenis 1996), 2 τόμοι, ἔκδοση Od. Lampsidis. Βλ. περιγραφή τοῦ κώδικα στὶς σ. CIX-CXII. Μὲ βάση τίς σημειώσεις γιὰ τὸν κώδικα πού συγκέντρωσα τότε καὶ μὲ πολὺ λίγες ἡμερωτικὲς προσθήκες ἔγραψα τὸ παρὸν δημοσίευμα.

4. Ὁ.π., CIX.

αὐτὰ εἶναι ἀκέφαλα, μερικὰ καὶ κολοβά. Ἐντούτοις ἡ ἔκφραση «περικεκομμένα καὶ ἀσυνάρτητα» συνδέεται, ἴσως, μόνο με τὴν ἀτελέσφορη προσπάθεια τοῦ καταλογογράφου νὰ ταυτίσει τὰ κείμενα καὶ νὰ τοποθετήσει σὲ ὀρθὴ σειρά τὰ τελευταῖα φύλλα τοῦ κώδικα. Παρουσιάζω τὰ φύλλα αὐτὰ ἕνα πρὸς ἕνα, σύντομα βέβαια, ἀλλὰ χωρὶς νὰ παραλείψω κανένα.

Ὁ Ἀθηναϊκὸς κώδικας 1217, ὅπως σήμερα εἶναι σταχωμένος, περιέλαβε, κατὰ τὴν ἀποψή μου, ἕνα πρῶτο τμήμα ἀπὸ τὸ φ. 1 ἕως καὶ τὸ φ. 157v, στὸ ὁποῖο ἔχουν περιληφθεῖ ἡ ΧΣ (φ. 1-147v) καὶ δύο ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ Διόπτρα Φιλίππου μονοτρόπου¹ (φ. 148r-157v). Στὰ φύλλα αὐτὰ ἴσως θὰ πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ τὸ φ. 168r-v, πού, ἐννοιολογικά, εἶναι συγγενικὸ μετὰ τὸ κείμενο τῶν φ. 148r-157v². Τὰ ὑπόλοιπα φύλλα μετὰ τὸ φ. 157v προέρχονται ἀπὸ ἄλλα χειρόγραφα καὶ ἔχουν συσταχθεῖ μετὰ τὸ πρῶτο τμήμα.

α. Τὰ περιεχόμενα τῶν φ. 148r-177r

Μνεῖα τοῦ κάθε φύλλου καὶ τοῦ περιεχομένου του

[Ἀναφέρω τὸ κείμενο πὸν περιέχεται σὲ κάθε φύλλο, τόσο στὸ recto ὅσο καὶ στὸ verso, καὶ παραθέτω τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος κάθε σελίδας τοῦ χειρογράφου. Ἀκολουθῶς, σὲ γωνιακὲς ἀγκύλες, σημειώνονται οἱ ἀντίστοιχες σελίδες καὶ στίχοι τῆς ἐντυπῆς —ἐφόσον ὑπάρχει— ἔκδοσης. Οἱ σημαντικὲς διαφορετικὲς γραφὲς τοῦ Ἀθηναϊκοῦ ἀπὸ τὶς ἐντυπες ἐκδόσεις καθὼς καὶ τὰ σημαντικότερα (ὀρθογραφικὰ καὶ ἄλλα) σφάλματα ὑποσημειώνονται. Ὅταν τὸ κείμενο εἶναι ἀνέκδοτο, τότε παρέχονται περισσότερα στοιχεῖα γι' αὐτὸ ἢ καὶ παρατίθεται ὀλόκληρο].

148r-157v Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ Διόπτρα Φιλίππου μονοτρόπου³

148r (χωρὶς τίτλο) Ἀρχή: ψυχῆς δ' οὐσίαν καὶ μορφήν οὐδεὶς ἀνθρώπων⁴ οἶδεν⁵ [Διόπτρα, κεφ. α, 159, 19].

1. Φιλίππου μονοτρόπου «Ἡ Διόπτρα», Ὁ Ἄθως, Ἀγιορειτικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμεν. ὑπὸ Σπ. Λαυριώτου. Ἔτος Α', τεῦχος Α': Βιβλος καλουμένη ἡ Διόπτρα. (Ἐν Ἀγίῳ Ὁρει 1919, Ἐν Ἀθήναις 1920). Γιά τὸ συγγραφέα Φιλίππου μονοτρόπου βλ. W. Högrandner, «Notizen zu Philippos Monotropos», Βυζαντινὰ 13,2 (Δώρημα στὸν Ἰωάννη Καραγιαννόπουλο) (1985) 817-31. Περισσότερα γιὰ τὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ Διόπτρα πού περιλαμβάνονται στὸν Ἀθηναϊκὸ 1217 σὲ ἄλλο δημοσίευσμά μας, ὅπου καὶ ἡ ἔκδοση τῶν ἀποσπασμάτων αὐτῶν.

2. Βλ. πρὸ κάτω, 201.

3. Φιλίππου μονοτρόπου, δ.π. X = Atheniensis 1217 Δ = Διόπτρα Φιλίππου μονοτρόπου

4. abbrev(iatio) X

5. ἰδεν X

Τέλος: φρενόληπτος δ' οὖν ἕτερος, μωρός, παράφρων, αὔος¹ [160, 6]

148v Ἀρχή: καὶ ἕτερος ἀνόητος, νοήμων δέ γε ἄλλος [160, 7]

Τέλος: ἄλλους γενναίους, ἀνδρικούς, δειλοὺς ἀνάνδρους² ἄλλους [160, 29]

149r Ἀρχή: παρήσω³ δέ γε τὰ πολλὰ σύστημα⁴ καὶ τὰς θέσεις [160, 30]

Τέλος: τοῦ ἄνω κόσμου ἅπαντα ἀσώματά μοι νόει [161, 12]

149v Ἀρχή: καὶ νοερά καὶ ἄϋλα, ἀθάνατα διόλου⁵ [161, 13]

Τέλος: πρὸς δὲ καὶ αἷμα φλέγμα τε ἢ τετρακτύς γὰρ αὕτη⁶ [161, 33]

150r Ἀρχή: ὡς καὶ αὕτη⁷ προείρηκας, πρὸ μικροῦ⁸ ἐν τῷ λόγῳ [161, 34]

Τέλος: τούτοις τοῖς τέσσαρσι καιροῖς ἀκολουθεῖ ἢ κρᾶσις [162, 18]

150v Ἀρχή: καὶ ἡ ποιότης⁹ αὐθις τε¹⁰ τῶν ἀπάντων σωμάτων [162, 19]

Τέλος: κτισμάτων¹¹ οὖν¹² τῶν ὑλικῶν τὰς οἰκείας δυνάμεις [163, 3]

151r Στὸν τέταρτο στίχο περατώνεται τὸ κείμενο μὲ τὸ πρῶτο —ὅπως εἶναι σήμερα στὸ χειρόγραφο— ἀπόσπασμα ἀπὸ τῆ Διόπτρα. [Στὸ τέλος τοῦ πέμπτου στίχου ἐπαναγράφονται, χωρὶς πνεῦμα καὶ τόνους, οἱ δύο τελευταῖες λέξεις τοῦ τελευταίου στίχου ἀόρατος διόλου.]

Στίχοι: καὶ ἐνεργείας τὰς αὐτοῦ δεικνύει καθ' ἐκάστην¹³ / ἐν οὐρανῶ¹⁴ ἐν ἀέρι¹⁵, ἡλίῳ καὶ σελήνῃ / ἀνέμοις δέ¹⁶ καὶ ὑετοῖς ἐν¹⁷ γῆ καὶ ἐν θαλάσῃ / αὐτὸς ὑπάρχων φυσικῶς ἀόρατος διόλου [163, 4-7].

Ἀκολουθεῖ σημείωμα μεταγενέστερου γραφέα ἢ κατόχου τοῦ κώδικα σὲ τέσσερις γραμμές: ἴ μνήστητι Κύριε τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Σαραντηνοῦ καὶ ξυμβίου / ἐκ Κρήτης καὶ γονεῖς τοὺς Χριστοῦ καὶ Εὐριθείας [ἀκολουθοῦν ἀνορθόγραφα ἕξι λέξεις πού εἶναι ἀδύνατον νὰ καθοριστοῦν] / μνήστητι Κύριε

1. ἄλλος Δ

2. δ' ἀνάνδρους Δ

3. παρείσω X

4. σύστημα X

5. ἀθάνατα διόλου: οὕτω γὰρ ἐστὶ πρέπον Δ δι' ὅλου εἶ ubiquae X

6. αἵματος τε καὶ φλέγματος τῆς τετρακτύος ταύτης Δ τετρακτῆς X

7. αὕτη Δ

8. προήρηκας προμικροῦ X

9. ἡπιότης XΔ

10. δέ Δ

11. κτημάτων X

12. δὴ Δ

13. δεικνύει κατὰ φύσιν Δ καθεκάστην X

14. abbrev. X

15. ἐν ἀέρι: ἐν ἀέρει X: melius ἀέρι τε Δ

16. τε Δ

17. ἐν: καὶ Δ

καὶ διάσωσον / καὶ διαφύλαξον καὶ κυβέρησον¹. Στὸ φ. 150ν, στὸ ἀνω περιθώριο, εἶναι γραμμένη ἡ ἴδια σημείωση: † μνήστητι Κύριε τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου, ἀλλὰ ἡ λεπίδα τοῦ βιβλιοδέτη ἔχει ἀποκόψει τὸ μεγαλύτερο τμήμα τῶν γραμμάτων μετὰ τὴ λέξη δούλ καὶ ἄφησε ἑννέα γράμματα ἀπὸ τὶς ἑξι ἀκαθόριστες λέξεις ὅπως καὶ τὴ συνέχεια τοῦ σημειώματος μνήστητι Κύριε καὶ διάσωσον καὶ διαφύλαξον καὶ κυβέρησον †².

Γιὰ τὴ βυζαντινὴ οἰκογένεια Σαραντηνὸς πολὺ λίγα ἔχουν μέχρι σήμερα γραφεῖ. Γιὰ τὸ οἰκογενειακὸ ὄνομα Σαραντηνός βλ. *The Oxford Dictionary of Byzantium* 2 (1991) στὸ λῆμμα «Karantenos Manuel». V. Laurent, *Les registres*, 1ος τ., 4ο τεύχ. (Παρίσι 1971), 38 κ.έ. Criscuolo Ugo, «Un inedita didascalia di Manuele Karanteno o Saranteno», *Bolletino della Badia Greca di Grottaferrata* 30 (1976) 142-46· ὁ ἴδιος, «Un opusculo inedito di Manuele Caranteno o Saranteno», *EEBS* 42 (1975/76) 213-21, ἐδῶ σ. 214, σημ. 6· ὁ ἴδιος, «Altri inediti di Manuele Karanteno o Saranteno», *EEBS* 44 (1979/80) 151-63· Ἰάκωβος Α. Ναυπλιώτης-Σαραντηνός, «Σαραντηνοὶ - Βυζάντιο - Νάξος. Ἡ πορεία μιᾶς οἰκογένειας μέσα στοὺς αἰῶνες», *Βυζαντινὸς Δόμος* 2 (1988) 58-73. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναγράφει καὶ τὸν ταυτισμὸ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἐπιθέτου Σαραντηνός μετὰ τὸ κεφαλληνιακὸν *Καραντηνός*, διότι (σ. 61) «δὲν ἀποκλείεται... μεταγενέστερα μετὰ τὴν ἐπίδραση τῆς κοινῆς ρίζας, τὸ κ νὰ μετατρέπηκε σὲ σ, ἴσως μετὰ τὴν ἰδέα ὅτι γινόταν πιὸ ἐλληνικόν. Ἄν εἶναι ἔτσι, τότε αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ θὰ πρέπει νὰ πρωτοέγινε στὰ τέλη τοῦ 12ου αἰ. μιὰ καὶ ὁ πρῶτος Σαραντηνός πού ξέρουμε εἶναι ὁ πατριάρχης Μανουὴλ Α'». Ἡ μετατροπὴ τοῦ κ σὲ σ αἰτιολογεῖται ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ φαινόμενον τοῦ τσιτακισμοῦ σὲ ἰδιώματα τῆς νέας ἐλληνικῆς, ὅπου τὸ κ προφέρεται ὡς σ ἢ τσ (ἰδιώμα Κρήτης καὶ ἄλλων νησιῶν τοῦ ἐλλαδικοῦ χώρου). Ἔτσι ἡ αἰτιολογία πού ἀναγράφει ὁ ἐρευνητὴς Ἰ. Ναυπλιώτης δὲν εἶναι βέβαια ἡ ἐθνικὴ αὐταρέσκεια. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔρχεται νὰ ἐνδυναμώσει καὶ τὸ σημείωμα ἀπὸ τὸν Ἀθηναϊκὸν κώδικα πού δημοσιεύουμε πιὸ πάνω, ὅπου γράφεται ἐκ Κρήτης, ἐὰν σωστὰ εἰκάζουμε τὸ Κ καὶ τὸ τ (διότι ἄλλη ἀνάγνωσις τοῦ χειρογράφου ἐκ τῶν πραγμάτων δὲν χορηγεῖ ἱκανοποιητικὴ ἀπάντησις καὶ εἶναι ἀνόητη). Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ἡ καταγωγὴ τῶν Σαραντηνῶν θεωροῦμε ὅτι πρέπει ἀκόμα νὰ προβληματίσει τὴν ἔρευνα.

Κάτω ἀπὸ τὸ σημείωμα, στὸ κάτω μισὸ τῆς σελίδας, γράφεται τίτλος σφαῖρα ἐν ἧ καὶ τὰ ἱερὰ ζώδια τῶν χρόνων πάντων καὶ ἀποτυπώνονται τρεῖς ὀμόκεντροι ἐπάλληλοι ἀστρονομικοὶ κύκλοι. Οἱ δύο ἐξωτερικοὶ διαιροῦνται μετὰ

1. Τὸ χειρόγραφο ἔχει: † μνήστητι κε [βραχυγραφία] τὴν ψυχὴν τοῦ δού σου Σαραντινοῦ καὶ θυμβίου / ἐκ Κρήτης καὶ γωνεῖς [ἐπάνω ἀπὸ τὸ ν βραχυγραφία πιθανόν τοῦ εἰς] τοῦς Χρί(στ)ου καὶ Ἑβριθελίς [ἐπάνω ἀπὸ τὸ θ βραχυγραφία τοῦ εἰς] .../. μνήστητι κε [βραχυγραφία] καὶ δι' ἄσωσον / καὶ διαφύλαξον καὶ κυβέρησον.

2. † μνήστητι κε [βραχυγραφία] τὴν ψυχὴν τοῦ δούλ Χ. Τὸ διάστημα μισοῦ στίχου μετὰ τὴ λέξη δούλ καὶ τὸ μισὸ τοῦ δευτέρου στίχου δὲν ἐπαρκοῦν γιὰ νὰ ἀναγραφεῖ καὶ πάλι τὸ ὑπόλοιπον κείμενον τοῦ σημειώματος σου Σαραντινοῦ καὶ θυμβίου — καὶ Ἑβριθελίς ὅπως καὶ ὅλα τὰ γράμματα τῶν ἑξι ἀκαθόριστων λέξεων πρὶν ἀπὸ τὴ γραφὴ τοῦ τελευταίου τμήματος τοῦ σημειώματος μνήστητι κε [βραχυγραφία] καὶ δι' ἄσωσον καὶ διαφύλαξον καὶ κυβέρησον † Χ.

ἀκτίνες σὲ 12 τμήματα πὺ ἀντιστοιχοῦν στὰ δώδεκα ζώδια, ὁ τρίτος, χωρὶς ἀκτίνες, φέρει τὴ φράση *μονὸν μάθημα καὶ πρῶτον ἐστίν*. Σὲ τέσσερις στίχους γράφονται στὴ συνέχεια λέξεις δυσκαθόριστες. Ἐπάνω ἀπὸ τὸν πρῶτο ἐξωτερικὸ κύκλο, σὲ κάθε τμήμα, γράφονται ἢ μὴ ἐλληνικὴ ὀνομασία τοῦ ζωδίου καὶ μεταξὺ τοῦ πρῶτου καὶ δευτέρου κύκλου ἢ ἐλληνικὴ, π.χ.: *φαμενὼ — ἰχθύες· παχὼν — ταῦρος*. Στὴν ἄνω ἀριστερὴ γωνία τοῦ σχεδίου: *χειμῶνος ζώδιον*· στὴν κάτω ἀριστερὴ: *φθινοπώρου ζώδιον*· στὴν κάτω δεξιὰ: *θέρους ζώδιον*· στὴν ἄνω δεξιὰ, δὲ φαίνεται: *(ἔαρος ζώδιον)* (βλ. φωτοτυπία φ. 151r).

151v λευκό. Στὸ ἄνω μισὸ τῆς σελίδας σχεδιάζονται μόνο τρεῖς ὁμόκεντροι, ἐπ'ἀλληλοὶ κύκλοι, χωρὶς καμιά λέξη ἢ γράμμα.

152r Ἐπάνω ἀπὸ τὸ κείμενο στὸ ἄνω περιθώριο τίτλος: *ἢ σὰρξ πρὸς τὴν ψυχὴν*. Ὄταν ἀρχίζει ὁ λόγος τῆς ψυχῆς ἢ τῆς σαρκός, γράφεται στὸ ἐξωτερικὸ πλευρικὸ περιθώριο ἢ *ψυχὴ*, ἢ *σὰρξ* καὶ τὸ κείμενο ἀρχίζει μὲ κεφαλαῖο. Αὐτὸ παρατηρεῖται στὸ φ. 152v: *ἢ ψυχὴ — Εἶπέ μοι [38, 10]· ἢ σὰρξ — Κυρία μου [38, 14]· ἢ ψυχὴ — Εἶπερ [38, 17]*, ἐνῶ στὸ φ. 153r: *ἢ σὰρξ* γράφεται στὸ ἄνω περιθώριο¹. Κεφαλαῖα γράφονται ἐπίσης στὰ φ. 152r *Καὶ ἄκουσον [37, 10]· 153r Καὶ ἄκουσον [38, 18]· 154v Ἀνέβησαν [40, 15]· 156v Ἡ δ' ἡμετέρα [43, 31]· 148v Ἄλλους [160, 29]· 150r Τὰ δὲ [161, 37]· Ἐχει δ' ὁ [162, 6]· 150v [καὶ] Ὡσπερ [163, 2]*. Στὰ περισσότερα διαφαίνεται ἡ τάση τοῦ γραφέα νὰ ἀποτυπώσει διακοσμημένα κεφαλαῖα.

¹ Ἀρχή: *Καὶ ἄκουσον, κυρία μου, ὦδε² μικρὸν καὶ πρόσχες [37, 10]*

Τέλος: *ἂν δ' ἀμελῶμεν^{2α} ὡς νωθραὶ καὶ ὀκηραὶ καὶ χαῖναι [37, 31]*

Στὸ ἐξωτερικὸ περιθώριο βραχυγραφημένη ἢ λέξη ὑποτύπωσις³.

152v Ἀρχή: *[καὶ]⁴ ὑπερτιθέμεναι^{4α} ἀεὶ ἡμέραν ἐξημέρας [37, 32]*

Τέλος: *εἰπέ τὰ προσταχθέντα σοι, μὴ παρήκοος γίνῃ⁵. [38, 16]*

153r⁶ Ἄνω περιθώριο, τίτλος ἢ *σὰρξ*· ἀρχὴ τοῦ κειμένου: *Καὶ ἄκουσον, παμφίλτατη⁷, ὦδε τὴν ἱστορίαν [38, 18]*

Τέλος: *καὶ οὕτως ἔμειναν ἐκεῖ καὶ τὸ⁸ πρῶτὸ ὀρθρίσας⁹ [39, 1]*

1. Ἴσως ἢ *ψυχὴ* καὶ ἢ *σὰρξ* νὰ εἶχαν γραφεῖ καὶ σὲ ἄλλα φύλλα τοῦ χειρογράφου πὺ περιέχουν τὴ Διόπτρα, ἀλλὰ σήμερα, μετὰ τὴ στάχωση, δὲ φαίνονται.

2. ὦδε et ubique X 2α. *δαμελῶμεν* X

3. Βλ. Od. Lampsidis, «Ein unbekanntes vocabulum marginale», *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik* 45 (1995) 75-78.

4. *καὶ* om. Δ 4α. *ὑπερτιθέμεθα* X

5. *ἔσο* Δ

6. *εἶπερ ὑπέκειν χρεωστεῖς ὡς δούλη τῇ Κυρία [38, 17]* Δ: om. X

7. *φιλάτη μου* Δ

8. *τῶ* X

9. *ὀρθρήσας* X

Στὸ πλευρικὸ ἐξωτερικὸ περιθώριον βραχυγραφημένους γράφονται οἱ λέξεις ὑποτύπωσις¹ καὶ σημείωσαι.

153v Ἀρχή: ἡμέρα πέμπτη ἀπελθεῖν, ὁ πενθερός δέ² λέγει [39, 2]

Τέλος: ἰδὼν δὲ οὗτος τοὺς αὐτοὺς ἐν τῇ πλατείᾳ λέγει. [39, 20]

154r Ἀρχή: πόθεν οὖν ἔρχει³, ἀδελφέ, καὶ ποῦ πορεύει⁴, φράσον [39, 21]

Τέλος: νεκρὰν ὡς ταύτην εὗρηκεν, εἰς τὸ ἴδιον κτήνος⁵ [40, 3]

154v Ἀρχή: τὸ⁶ σῶμα ταύτης τέθηκεν⁷. ἀπαίρει⁸ εἰς⁹ πατρίδα¹⁰ [40, 4]

Τέλος: καὶ χιλιάδες ἔπεσον ὀκτὼ καὶ δέκα πάλιν [40, 23]

155r Ἀρχή: καὶ ἔτι αὖ ἀνέβησαν εἰς Βεθὴλ¹¹ μετὰ θρήνων¹² [40, 24]

Τέλος: ὡς χιλιάδες εἴκοσιν¹³ σὺν τούτοις ἄλλαις¹⁴ πέντε [41, 2]

155v¹⁵ Ἀρχή: ἐκ δὲ υἱῶν τοῦ Ἰσραὴλ^{15α} ἄνδρες τριάκοντά γε [41, 4]

Τέλος: καὶ ἐνετείλαντο αὐτοῖς τοῦ¹⁶ πάντας ἀποκτεῖναι [41, 26]

156r Ἀρχή: πόσαι σφαγαὶ καὶ θάνατοι διὰ νωθρὴν ζαβλιαν¹⁷ [42, 35]

Τέλος: τοὺς δέ¹⁸ ἐλάττω οὐδαμῶς¹⁹ οὐτ' ἄρσεν οὐτε θῆλυ²⁰ [43, 18]

156v Ἀρχή: οὐτε γυναῖκας ὅπως οὖν²¹ νεᾶνιν²² ἢ ρυσήν τε²³ [43, 19]

Τέλος: ὅτι λευκαὶ γεγέννηται²⁴ πρὸς δρέπανον θανάτου [44, 2]

157r Ἀρχή: ὁ χρόνος γὰρ σε ὁ μακρὸς τὸ τέλος σου²⁵ διδάσκει [44, 3]

1. Βλ. πῶς πάνω, σ. 195, σημ. 3.

2. δὴ Δ

3. ἔρχη Δ

4. πορεύη Δ

5. κτήνος X

6. τῷ X

7. τέθεικεν Δ

8. ἀπέρη X

9. πρὸς Δ

10. abbrev. X

11. Βαιθὴλ Δ

12. θρήνου Δ

13. εἴκοσιν X

14. εἴκοσι πρὸς ταύταις ἄλλαι Δ

15. καὶ ἄνδρες μέντοι ἑκατὸν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ [41, 3] Δ: om. X 15α. abbrev. X

16. τοὺς Δ

17. μικρὰν νωθριαν Δ ζαβλιαν: vide N. Ἀνδριώτης, Ἑτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς Νεοελληνικῆς (Θεσσαλονίκη 1967²), voc. «ζαβδος» et «ζαβώνω».

18. τοῦσδε X

19. οὐδ' ἀμῶς X

20. θύλη X

21. ὅπως οὖν X

22. νεάνην X

23. ρυτιήν τε, (ρυσήν;) Δ

24. γε γέννηται Δ

25. τὸ πέρασ οὐ Δ

Τέλος: τῇ ὑπερθέσει δηλαδή αὐτῶν τὰς ἀμαρτίας¹ [44, 22]

157v Ἀρχή: λογίζει, ὡ πανκάνιστε², ὅτι ἐκφεύξει³ τάχα [44, 23]

Τέλος: εἰρήνην δόξαν καὶ τιμὴν καὶ στέφανον παρέξει⁴ [45, 4]

158r λευκό.

Ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα στὴ γραφὴ τῶν δύο ἀποσπασμάτων τῆς Διόπτρας μὲ ἐκείνη τῆς ΧΣ, πού διαπιστώνεται κατὰ τὴν ἀνάγνωση τοῦ χειρογράφου, συμπεραίνεται ὅτι ὁ ἴδιος γραφέας ἔγραψε τὰ φύλλα 148r-157v καὶ τὸ κείμενο τῆς ΧΣ.

Παρατηρεῖται ἐπίσης ὁμοιότητα μὲ τὴ ΧΣ στὶς βραχυγραφημένες λέξεις στὸ περιθώριο τῶν φ. 152r (βραχυγραφία τῆς λέξεως ὑποτύπωσις) καὶ 153r (βραχυγραφία τῆς ἴδιας λέξεως ὅπως καὶ τοῦ ρηματικοῦ τύπου σημείωσαι)⁵. Ὁ γραφέας λοιπὸν ἄρχισε νὰ γράφει τὶς λέξεις αὐτὲς στὰ συγκεκριμένα φύλλα στὸ περιθώριο, χωρὶς νὰ συνεχίσει τὴν ἀναγραφὴ τους στὰ ἐπόμενα. Τὸ γεγονός αὐτὸ συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι τὰ φ. 152 καὶ 153 ἀκολουθοῦσαν ἀμέσως τῇ ΧΣ, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ δεύτερο ἀπόσπασμα (φ. 152r-157v) εἶχε παρατοποθετηθεῖ καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε τεθεῖ πρὶν ἀπὸ τὸ πρῶτο (φ. 148r-151r).

Ἡ σειρά τῶν ἀντιγραφομένων στίχων τῆς Διόπτρας στὰ δύο ἀποσπάσματα (148r-151r, 152r-157v) τοῦ σταχωμένου κώδικα σὲ ἀντιβολὴ μὲ τὴν ἔκδοση τῆς Διόπτρας ὀδηγεῖ στὸ ἴδιο συμπέρασμα, στὴν παρατοποθέτηση καὶ ἀντιμετάθεση τῶν δύο ἀποσπασμάτων: τὸ πρῶτο ἀπόσπασμα (148r-151r) ἀντιστοιχεῖ στὶς σ. 159-163, τὸ δεύτερο (152r-157v) στὶς σ. 37-45 τῆς ἐκδόσεως τῆς Διόπτρας.

Τέλος, καὶ ὁ τίτλος ἡ σὰρξ πρὸς τὴν ψυχὴν, πού γράφεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ κείμενο στὸ φ. 152r, πού ἀφορᾷ ὁμοίως καὶ τὰ δύο ἀποσπάσματα, ἐπιβεβαιώνει ὅτι τὰ φ. 152r-157v προηγοῦντο τῶν φ. 148r-151r.

Εἶναι δυνατόν τὸ πρῶτο χειρόγραφο τοῦ κώδικα 1217 μετὰ τὸ φ. 158r, λευκό, νὰ εἶχε καὶ ἄλλα φύλλα, τὰ ὁποῖα παρέπεσαν. Ὅπως ὁμοίως σήμερα παρουσιάζεται τὸ χειρόγραφο, καὶ ἀπὸ τὸν καταλογογράφο, ὀδηγεῖται ὁ ἐρευνητὴς νὰ χρονολογήσει τὰ φύλλα ἕως καὶ τὸ φ. 157v σὲ χρόνους τῆς πρώτης πεντηκονταετίας τοῦ 13ου αἰ. Τὰ ὑπόλοιπα φύλλα 158-176 (τὸ φ. 177r εἶναι λευκό) πρέπει νὰ χρονολογηθοῦν μετὰ τὴν πατριαρχία Ἰωάννη ΙΑ΄ Βέκκου (1275-1282 καὶ †1297). Εἰδικότερα τὰ τρία τελευταῖα κείμενα γιὰ τὴν ἐκπόρευση

1. ἀνομίας Δ

2. λογίση, ὡ πανφίλιτατε Δ

3. ἐκφεύξη Δ

4. παρέξει καὶ στεφάνους Δ

5. Βλ. πιδὸ πάνω, 195, 196.

τοῦ ἁγίου Πνεύματος (φ. 172r-176v) πρέπει νὰ ἔχουν συντεθεῖ μετὰ τὸ 1283 καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ 1285, δηλαδὴ στὸ χρονικὸ διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ πατριάρχης εἶχε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸ ἀξίωμα του, ἀλλὰ παρέμενε ἐνεργὸς συμμετοχὸς στὴ διαμάχη γιὰ τὴν ἐκπόρευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν ἀφορισμὸ του (1285¹) ἐπὶ πατριαρχίας Γρηγορίου Β'² (1283-1289). Στὸ χειρόγραφο ὁμῶς καταγράφηκαν σὲ μεταγενέστερους χρόνους³.

Ἐν τέλει ὀφείλουμε νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι ἰδιαιτέρως ἡ λεπτομερὴς διερεύνηση τοῦ χαρτιοῦ ποὺ χρησιμοποιήθηκε στὰ φύλλα πρὶν ἀπὸ καὶ μετὰ τὸ φ. 157v —τὸ ὁποῖο θεωροῦμε τὸ τελευταῖο φύλλο τοῦ πρώτου συσταχωμένου χειρογράφου τοῦ Ἀθηναϊκοῦ 1217⁴— θὰ μᾶς χορηγοῦσε πιθανότερες καὶ πειστικότερες χρονολογικὲς ἐνδείξεις γιὰ τὰ χειρόγραφα ποὺ εἶναι συσταχωμένα στὸν κώδικα.

Ὁ γραφέας τῶν στίχων τῆς Διόπτρας καὶ στὰ δύο ἀποσπάσματα δὲ φαίνεται νὰ εἶναι ὁ ἴδιος μὲ ἐκεῖνον ποὺ ἔγραψε τὸ σημεῖωμα *μνήστητι*. Τὸ σημεῖωμα ἔχει γράψει μεταγενέστερος —πολὺ πιθανὸν μετὰ τὴ βεβαία χρονολόγηση τῶν τριῶν τελευταίων θεολογικῶν κειμένων— κάτοχος τοῦ χειρογράφου⁵ στὸ κενὸ διάστημα ἀνάμεσα στὸ τέλος τοῦ ἀποσπάσματος τῆς Διόπτρας καὶ στὴ σχεδίαση καὶ γραφὴ τῶν κύκλων μὲ τὰ ζώδια στὸ φ. 151r.

[Ἀπὸ τὸ φ. 148r ἕως καὶ τὸ φ. 151r κάθε στίχος χωρίζεται στὰ δύο μὲ τελεία, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς στ. 4 τοῦ 148r καὶ 1, 4, 15 καὶ 17 τοῦ 149r. Ἡ τελεία αὐτὴ συμπίπτει μὲ τὴ μετρικὴ τομὴ. Μάλιστα στὰ φ. 149v, 150r καὶ 150v ὁ χωρισμὸς εἶναι περισσότερο ἐμφανῆς, διότι τὰ δύο ἡμιστίχια, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνα τοῦ τελευταίου στίχου τοῦ φ. 150v, χωρίζονται ὄχι μόνον μὲ τὴν τελεία ἀλλὰ καὶ μὲ ἓνα ἐμφανῶς ἐκ προθέσεως ἄγραφο διάστημα.

1. Ν. Γ. Ξεζάκης, *Ἰωάννης Βέγκος καὶ αἱ θεολογικαὶ ἀντιλήψεις αὐτοῦ* (Ἀθήναι 1981), 50/51.

2. Αὐτὴ τὴ χρονολογία περίπου καὶ τὴν αἰτιολόγησίν της εἶχαμε ἀναγράψει στὴν ἐκδόση τῆς Χρονικῆς Συνόψεως τοῦ Κ. Μανασσῆ (*C. Manassis Breviarium chronicum*, δ.π., σ. CIX). Στὴ χρονολόγηση αὐτὴ ὑπόκεινται γενικὰ ὅλα τὰ φύλλα μετὰ τὸ 157v.

3. Προκύπτει τὸ ἐρώτημα: Τὰ φ. 158r-177r, ποὺ συσταχώθηκαν στὸν Ἀθηναϊκὸ 1217, ἀποτελοῦν σπάραγμα ἐνὸς ἐνιαίου χειρογράφου ἢ μήπως σπαράγματα δύο τουλάχιστον χειρογράφων μὲ κυριότερα κείμενα στὸ καθένα τῆς Διήγησης γιὰ τὴν κτίση τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τὰ τρία κείμενα γιὰ τὴν ἐκπόρευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Σὲ κάθε περίπτωση ὁμῶς τὰ εἴκοσι τελευταῖα φύλλα, καὶ γιὰ λόγους παλαιογραφικοῦς, πρέπει νὰ χρονολογηθοῦν, ὡς πρὸς τὴν καταγραφή τους, στὰ τέλη τοῦ 13ου μὲ ἀρχὲς τοῦ 14ου αἰ. καὶ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμη μεταγενέστερα.

4. Βλ. καὶ πρὸ κάτω, 201, ὅπου σημειώνεται ἡ πιθανότητα τὸ φ. 168r-v ἐνωσιολογικὰ νὰ ἀνῆκε καὶ αὐτὸ στὸ πρῶτο χειρόγραφο τοῦ Ἀθηναϊκοῦ 1217, σύμφωνα μὲ τὶς ἐνωσιες στὰ ἐκεῖ καταγραμμένα κείμενα.

5. Βλ. καὶ πρὸ πάνω, 193.

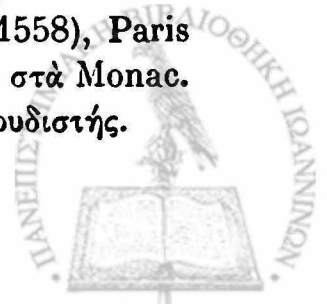

Ἡ ἰδιοτυπία αὐτῆ τοῦ γραφέα — ὁ χωρισμὸς δηλαδή τοῦ στίχου μὲ τελεία ἀλλὰ καὶ μὲ κόμμα ἢ μὲ ἀπόσταση μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνη πού χωρίζει δύο λέξεις ἢ δύο προτάσεις — παρατηρεῖται καὶ στὰ προηγούμενα φύλλα, ὅπου καταγράφεται τὸ κείμενο τῆς Διόπτρας: 152r ἐκτὸς ἀπὸ τὸ στ. 16· 152v ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς στ. 2, 5, 8, 13 (παραλείπεται ἡ λέξη *κριτῶν*), 14, 18 καὶ 20· 153r ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς στ. 1, 2, 7 καὶ 14· 153v ἐκτὸς ἀπὸ τὸ 2ο στ.· 154r ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς στ. 11 καὶ 18· 154v ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς στ. 8, 11, 12 καὶ 18· 155r ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς στ. 2, 4, 6, 7, 18, 19 καὶ 20· 155v ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς στ. 10, 11, 14, 15, 18 καὶ 19· 156r ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς στ. 15 καὶ 20· 156v ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς στ. 5, 6 καὶ 19· 157r ἐκτὸς ἀπὸ τὸ 16ο στ.· 157v σὲ ὅλους τοὺς στίχους χωρὶς ἐξαιρέση. Κάθε φύλλο ἔχει 18-22 στίχους. (Παραπέμπουμε καὶ πάλι (βλ. πιὸ πάνω, σ. 192, σημ. 1) σὲ ἄλλο δημοσίευμά μας — ἀπὸ ὅπου παίρνομε τὶς παρατηρήσεις μας γιὰ τὸν ὑπερτονισμὸ τῆς τομῆς —, ἰδιαίτερα στὸ σημεῖο ὅτι μερικὲς φορές ἡ τομὴ συμπίπτει μὲ τὸ τέλος προσφωνήσεως ἢ προτάσεως).

Ἡ ἄποψη ὅτι ὁ γραφέας τῶν στίχων τῆς Διόπτρας φαίνεται νὰ εἶναι ὁ ἴδιος μὲ ἐκεῖνον πού ἔγραψε τὴ ΧΣ στὸν Ἀθην. 1217 (πιὸ πάνω, 197) ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὴ διαπίστωση ὅτι ἡ τακτικὴ τοῦ χωρισμοῦ τῶν στίχων μὲ τελεία ἢ κόμμα τηρήθηκε σὲ ἰκανὸ βαθμὸ καὶ στὸ κείμενο τῆς ΧΣ. Συγκεκριμένα ἀπὸ τοὺς περίπου 20 στίχους πού ἔχει κάθε σελίδα τοῦ χφ ὁ χωρισμὸς αὐτὸς σημειώνεται σὲ: 18 στίχους στὸ φ. 6v, 15 στὸ 9v, 20 στὸ 28v, 15 στὸ 31v, 18 στὸ 74v, 16 στὸ 116v, 14 στὸ 143v, 16 στὸ 146v καὶ στοὺς 14 ἀπὸ τοὺς 15 στίχους τοῦ 147v.

Ὁ W. Hörandner («Beobachtungen zur Literarästhetik der Byzantiner. Einige byzantinische Zeugnisse zu Metrik und Rhythmik», *Στέφανος. Byzantinoslavica* LVI (1995) 279-90, ἐδῶ 286, σημ. 29) μνημονεύοντας τὴν πιὸ πάνω ἰδιοτυπία τῶν γραφέων ὡς πρὸς τὴν τομὴ παραπέμπει σὲ μελέτη τοῦ C. N. Constantinides («Poetic Colophons in Medieval Cypriot Manuscripts» στὴν ἔκδοση τῶν A. A. M. Bryer καὶ G. S. Georghalides, *The Sweet Land of Cyprus* [Nicosia 1993], 319-80) καὶ, χωρὶς ἀμφιβολία, στοὺς πίνακες πού παρατίθενται στὸ τέλος τοῦ δημοσιεύματος. Ἐκεῖ παρουσιάζονται στιχουργημένοι κολοφῶνες μὲ τὴν ἰδιοτυπία αὐτὴ μεταξὺ ἄλλων ἀπὸ τὰ χειρόγραφα Paris. gr. 1215 (a. 1080), Paris. gr. 1770 (a. 1545) καὶ Vat. Ottobon. gr. 25 (a. 1564/65).

Σὲ ἔργο τοῦ ἴδιου συγγραφέα (C. N. Constantinides καὶ R. Browning, *Dated Greek Manuscripts from Cyprus to the Year 1570* [Nicosia 1993]), καὶ πάλι στοὺς πίνακες, παρατηροῦμε τὴν ἰδιοτυπία αὐτὴ μεταξὺ ἄλλων καὶ στὰ χφ Athos Laura Θ 91 (a. 1536), Monac. gr. 189 (a. 1558), Paris gr. 1390 (a. 1469) καὶ Vat. Palat. gr. 397 (a. 1550). Γραφέας στὰ Monac. 189, Paris. 1770 καὶ Vat. Palat. 397 ὁ Ἱερώνυμος Τραγουδιστής.

Κατά την έπεξεργασία του κειμένου τῆς ΧΣ γιά τήν κριτική τῆς έκδοσι, (πιό πάνω, σ. 191, σημ. 3) εἶχαμε κρατήσει λίγες σημειώσεις καί γιά τήν ιδιοτυπία αὐτή, τήν ὁποία, μέ τίς πιό πάνω βιβλιογραφικές παραπομπές, κεφαλαιωδῶς παρουσιάσαμε ἐδῶ. Περισσότερα καί λεπτομερέστερα στό προμνημονευθέν δημοσίευσμά μας.]

158v-160v *Αἱ τῶν ... μαθητῶν ... προσωνυμῖαι καί ἐπιφάνειαι τοῦ Κυρίου*

158v Στήν ἄνω ὠα ὡς τίτλος γράφεται *Αἱ τῶν οβ'* [=72] *μαθητῶν τοῦ Κυρίου¹ προσωνυμῖαι αἱ ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ² μνημονεύμεναι³ αὗται εἰσίν.*

159r-v Συνεχίζονται οἱ προσωνυμῖες.

160r Συνεχίζεται τὸ προηγούμενο κείμενο καί ἀρχίζει τὸ κεφάλαιο *Δέκα ἐπιφάνειαι τοῦ Κυρίου τοῖς μαθηταῖς γενόμεναι μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασιν.*

160v Συνεχίζεται τὸ προηγούμενο κεφάλαιο καί ἀρχίζει νέο *Μετὰ τὴν εἰς οὐρανοῦς ἄνοδον*, πού περατώνεται στό τέλος τοῦ φύλλου.

161r-v *Γνώσις τῶν θρόνων τῶν πατριαρχῶν*

161r Τίτλος: *Γνώσις τῶν θρόνων τῶν πατριαρχῶν⁴ καί τῶν εὐαγγελίων πότε ἐγράφησαν*

161v 'Ο τελευταῖος στίχος τοῦ κειμένου αὐτοῦ καί τοῦ φύλλου εἶναι τῶν δὲ σεραφίμ οἱ ἀρχιεπίσκοποι ὡς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις... ... (ἀκολουθοῦν δύο ἀδιάγνωστες λέξεις). Τὸ κείμενο εἶναι κολοβό.

162r-167v *Διήγησις γιά τὴν κτίσι τῆς Ἁγίας Σοφίας*

162r Ἀρχίζει κείμενο, ἀτίτλο, ἀκέφαλο καί κολοβό, ἀπὸ τῆ Διήγησις γιά τὴν κτίσι τῆς Ἁγίας Σοφίας, τὸ ὁποῖο συνεχίζεται ἕως τὸ φ. 167v. Λεπτομερῆ περιγραφὴ τοῦ κειμένου κάθε φύλλου βλ. στό δεύτερο μέρος τοῦ δημοσιεύματός

1. abbrev. et ubique X

2. abbrev. X

3. μνημονεβόμεναι X

4. Βλ. H. G. Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, (München 1959), 60-67, 152-56. H. Hunger, *Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner*, I (München 1978), 531/32. Ἑθνοσ. κ. 'Ηθ. Ἐγκυκλ. 10 (1967) λήμμα «Πατριάρχης», στήλες 140-43 (συντάκτης Pierre l'Huillier). Βασ. Στεφανίδης, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, (19703), γιά τὴν Πατριαρχῶν πενταρχία σ. 358-61. εἰδικότερα γιά τοὺς κανόνες πού κατηύθυναν τὴ χριστιανικὴ Ἐκκλησία στὴν περίοδο ἀπὸ τὸν 4ο ἕως τὸν 9ο αἰ. βλ. P. Joannou, *Fonti. Discipline générale antique*, I. 1, 2 (Rome 1962), II (Rome 1963) καί Index (Rome 1964) λήμμα «pentarchia».

ματος (σ. 212 κ.έ.), ὅπου παρουσιάζεται ἡ παραλλαγή τῆς Διηγῆσεως σὲ ἀντιβολὴ μὲ τὴν κριτικὴ ἔκδοση τοῦ Th. Preger¹.

168r-v

168r Ἡ σελίδα ἔχει 25 καταγραμμένους στίχους, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις εἶναι δυσχερὴς λόγῳ τῆς ἐκτεταμένης διαποτίσεως τοῦ φύλλου ἀπὸ τὴν ὑγρασία. Παραθέτουμε ὅσα ἀπὸ τοὺς στίχους κατορθώσαμε νὰ διακρίνουμε καὶ νὰ διαβάσουμε, γιὰ νὰ διευκολύνουμε τὸν ἐρευνητὴ στὴν προσπάθεια νὰ ἀναγνώσει καὶ νὰ ταυτίσει αὐτὸ τὸ κείμενο. Πάντως οἱ στίχοι, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔκφραση καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τὴν ἔννοια, εἶναι συγγενικοὶ μὲ τὸ κείμενο τῆς Διόπτρας Φιλίππου μονοτρόπου². Ἄλλωστε καὶ οἱ κατὰ ἀλφάβητο³ δεκαπεντασύλλαβοι στίχοι στὸ verso τοῦ ἴδιου φύλλου ὀδηγοῦν στὴν ἄποψη ὅτι ὑπάρχει συνάφεια καὶ σύνδεσμος τῶν κειμένων τοῦ φ. 168r-v πρὸς ἐκεῖνα τῆς Διόπτρας, τὰ καταγραμμένα στὰ προηγούμενα φύλλα τοῦ κώδικα. Συνεπῶς, τὸ φ. 168r-v ἔχει, πιθανόν, παρατοποθετηθεῖ κατὰ τὴν στάχωση, καὶ λογικότερη θὰ ἦταν ἡ τοποθέτησή του μετὰ τὸ κείμενο Φιλίππου μονοτρόπου.

1 ... τὸν ἑναστρον ...

ἐκεῖνοι μὲν λαμπρόνουσιν, ἀσώματοι φωστῆρες
τὸν δι' ἀστέραις ἥλιον λαμπρύνει καὶ σελήνη⁴
κτίσεις καὶ γυμνοί, λόγε, τὴν γῆν ἀρχῆθεν

5 ἀλλ' αἰθις κόσμον καὶ στολισμὸν ἐνδύεις ξένον
ξένοις βοτάνοις χόρτον καὶ φντοῖς αἶ εἰσι κρῖνοι⁵
καὶ τῶν πτηνῶν τε καὶ κτηνῶν ἄφυχα⁶ ὕδωρ τίκτει

1. Th. Preger, *Scriptores originum Constantinopolitanorum*, 2 τόμοι (Leipzig 1901, 1907), ἐδῶ 2ος τ., Patria, 76-93.

2. Τοὺς ἴδιους ἢ παραπλήσιους στίχους μὲ ἐκείνους τοῦ φ. 168r ἀναζητήσαμε στὸ κείμενο τῆς Διόπτρας, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσουμε νὰ ἀνεύρουμε σημεῖα συνδέσεως τῶν δύο κειμένων. Ὅπως ἔχουν γραφεῖ οἱ στίχοι, δεκαπεντασύλλαβοι, ἄλλοτε ρυθμικὰ ὀρθοὶ καὶ ἄλλοτε ὄχι, καὶ ἰδιαίτερα μὲ ὀρισμένες —δυσανάγνωστες— προσθήκες σὲ ὀρισμένους στίχους (στ. 6, 12, 16, 20, 23, 24, 25), προκαλοῦν τὸν ἐρευνητὴ νὰ σκεφθεῖ μήπως τὸ φ. 168r περιέχει κείμενο τὸ ὁποῖο ὁ ἄγνωστός μας στιχουργὸς προσπαθοῦσε νὰ στιχουργήσει. Ἴσως τὸ γεγονός αὐτὸ νὰ αἰτιολογεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει δανεισμὸς ἀπὸ τὸ πολυστιχο στιχοῦργημα τῆς Διόπτρας.

3. Ἐλένη Κακουλίδη, «Νεοελληνικὰ θρησκευτικὰ ἀλφαβητάρια», *Ἐπιστ. Ἐπετ. Φιλ. Σχ.*, παράρτ. 9 (Θεσσαλονίκη 1964)· W. Hörandner, «Ein Alphabet in politischen Versen über Schöpfung und verlorenes Paradies», *Lyrica Graeca d'Archiloco a Elitis* (Padova 1984), 273-89· ὁ ἴδιος, *Th. Prodromos Historische Gedichte* (Wien 1974), 45-48· A. Κομίνης, «Τὸ βυζαντινὸν ἱερὸν ἐπίγραμμα καὶ οἱ ἐπιγραμματοποιοί», *Ἀθηνᾶ*, παράρτ. 3 (1966) 159-61.

4. λαμπρόνη καὶ σελίγη X 5. add(itio) vel corr(ectio) X

6. κτηνῶν ἄφυχα X

- ἄριστε πῶς τερατουργὲ πρό τῆς σῆς ἐξουσίας
 ἵνα τὴν ἀναγέννησιν τὴν ἐξ ὑδάτων μάθῃς
- 10 ... λουτροῦ ... τῆς παλιγγενεσίας
 βασιλεὺς ... πῶς τυγχάνεις ...
 ...τιμηθεὶς ... ἐπέπερ μετὰ γέννησιν¹
 ... δὲ τὴν ἀπόπτωσιν ...
 σατὰν γὰρ φθόνος καὶ γυνή καὶ ἡδονὴ τοῦ ξύλου
- 15 ... ἔξω τρυφῆς ἄθλιον πέμπουσί με
 ... ἡδονὴ τοῦ ξύλου²
 ... καθάπερ κεῖται³
 τῆς Εὔας πλάσιν
 ... πλευρᾶς τῆς τούτου
- 20 ζωῆς ἀνάπλασιν ... τῇ θνηξάσῃ βροτῶν φύσει⁴
 ... καὶ παράδοξον τῶν θαυμάτων
 φρενῶν τὸ παράδοξον τοῦτο τῶν ἀκουσμάτων
 καὶ βρέφος, σπήλαιον, ἀστέρα, μάγους⁵
 τὸν νοῦν ... θροοῦμαι καταπλήττομαι φρενῶν (?)⁶
- 25 ... οὐρανοῦς ... κλινεν ὁ καὶ τῇ φύσει⁷

Στὸ φ. 168ν, καὶ στὸ ἄνω μισὸ τῆς σελίδας, ἔχουν γραφεῖ 15 στίχοι σὲ δύο στήλες (1ος, 3ος, 5ος κλπ. στίχος στὴν πρώτη στήλη, 2ος, 4ος, 6ος κλπ. στή δεύτερη). Στὸ ἄνω περιθώριο ὡς τίτλος γράφεται ἡ ἐπιγραφή: Κατὰ αβ, δηλαδή τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι ἀλφαβητικὸ.

Ἄρχῃ: ἀδέκαστον κριτήριον⁸ κριτῶν δικαιοκριτῶν⁹

Τελευταῖος στίχος: ὑπταίαι δὲ ... χερσὶν ἐπιστρέφων ὁ πλάστης.

Ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς 15 στίχους ἀρχίζει κατὰ σειρὰ μὲ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. Μετὰ τοὺς στίχους α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι σειρὰ θὰ εἶχε στίχος ποὺ θὰ ἀρχίζε μὲ κ, ἐντούτοις ἀντ' αὐτοῦ γράφεται ὡς πρώτη λέξη ὁ ρηματικὸς τύπος ἐξετάζοντες, δηλ. στίχος μὲ ἀρχικὸ ε, τὸ ὁποῖο ὁμοίως ἀπαντᾶται ἤδη στὸν

1. add. vel corr. ... ἐξετιμίθης X

2. add. vel corr. ... ἐνδύουσιν ἔσω τρυφῆς ... X

3. κεῖτε X

4. add. vel corr. ἄφατε τε φάτε (?) X

5. add. vel corr. καὶ (παρθένον) τίκτουσαν ... X

6. add. vel corr. μὴ συμβάλλεσθαι τὰ προκ ... X

7. add. vel corr. ... X

8. Ἡ ἔκφραση μαρτυρεῖται στὸν Ἰωάννη Χρυσόστομο Ὁμιλία 1, 6 in Psalm. 48: 5514B (βλ. Lampe, λῆμμα «ἀδέκαστος»).

9. Ἡ λέξη δικαιοκριτος, ἀμάρτυρη στὸν Liddell-Scott, μαρτυρεῖται στὸν Lampe. Βλ. λῆμμα.

πέμπτο στίχο. Ἀκολουθοῦν οἱ στίχοι λ, μ, σ, τ καὶ υ καὶ παραλείπονται οἱ στ, ν, ξ, ο, π, ρ, φ, χ, ψ, ω.

Οἱ κατασκευαστικοὶ αὐτοὶ στίχοι, ἔστω καὶ ἔλλιπεῖς, ἐννοιολογικῶς προσεγγίζουν τὸ θέμα τῆς ψυχῆς μετὰ τὸ θάνατο καὶ τῆς παρουσίας τῆς ἐνώπιον τῆς θείας δικαιοσύνης (βλ. στ. 11: *Λοιπὸν ἀνάτηφον, ψυχῆ, θρήνη(σον) πρὸ τοῦ τέλους*). Ἔτσι ἀνευρίσκουμε ἔννοιες καὶ ἐκφράσεις τῶν στίχων στὶς ἐξόδιες ἀκολουθίες¹, π.χ.: «ὁ δὲ βίος σκιά καὶ ἐνύπνιον», «τῷ τᾶφω οἰκίσωμεν ὅπου ὁμοῦ βασιλεῖς καὶ πτωχοὶ» (σ. 409), «δὸς πρὸ τέλους τρόπους τοῦ μετανοεῖν σοι» (424), «τῷ φρικτῷ καὶ φοβερῷ βῆματι τῷ σῷ παρεστῶτες» (425), «τὸ φοβερόν τῆς κρίσεώς σου βῆμα βασιλεῖς γὰρ καὶ δυνάσται ἅπαντες σὺν τοῖς δούλοις ἅμα παρίστανται» (454), «φοβερόν, ἀδελφοί, τὸ κριτήριον ὅπου μέλλομεν πάντες παρίστασθαι ... ἀλλὰ πάντες γυμνοὶ παριστάμεθα» (455), «γυμνοὶ καὶ στυγνοὶ παριστάμεθα... γυμνὸς μέλλεις ἐκεῖ παραστῆναι» (457), «εἰς κριτὴν γὰρ ἀπέρχομαι ἔνθα προσωποληψία οὐκ ἔστιν... ὁμοῦ παρίστανται βασιλεὺς ... πλούσιος καὶ πέντης» (469).

Τίθεται τὸ ἐρώτημα ἐὰν οἱ ἐννέα στίχοι (δέκα, ἐὰν προστεθεῖ καὶ ὁ στ. κ) ποὺ λείπουν εἶχαν ἐξαρχῆς συντεθεῖ, ἀλλὰ παραλείφθηκαν, ἢ δὲν εἶχαν προηγουμένως συντεθεῖ καὶ ὁ στιχουργὸς ἢ ὁ γραφέας ἐπενόησε ἢ ἔγραψε μόνο τοὺς 15 στίχους. Νομίζω ὅτι στοὺς στ. 1-9 διαφαίνεται μιὰ συνέχεια τῶν ἐννοιῶν, ἢ ὅποια ὁμοῦ διακόπτεται ἀπὸ τὸν παρέμβλητο στίχο ἐξετάζοντες, ὅπως καὶ μετὰ τοὺς στ. λ καὶ μ.

Θεωρῶ λοιπὸν ὅτι οἱ 15 στίχοι στὸ φ. 168ν δὲν εἶναι σύνθεση τοῦ γραφέα, ἀλλὰ ὅτι ὁ γραφέας ἀντέγραψε ἀπὸ πληρῆς ἀλφαβητικὸ ποίημα μόνο τοὺς στίχους τοὺς ὁποίους καὶ ἐννοιολογικὰ προβάλλει. Ἴσως οἱ παραλειφθέντες στίχοι νὰ ἀναφέρονταν εἰδικῶς σὲ περίπτωση ἄμεσα σχετιζομένη μὲ πρόσωπο ἢ μὲ περίσταση προσωπική, καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο παραλείφθηκαν, καὶ ἔχουν παραληφθεῖ μόνο οἱ 14 στίχοι (ἢ 15, ἐὰν προστεθεῖ καὶ ὁ παρέμβλητος στίχος ἐξετάζοντες). Ἡ δυσχέρεια τῆς ἀναγνώσεως ἐξαιτίας τῆς ὑγρασίας ποὺ ἔχει διαποτίσει τὸ χαρτὶ ἐπιτείνεται ἀπὸ τὶς σημειούμενες ἐπιτιμήσεις καὶ βραχυγραφίες. Κατορθώσαμε νὰ ἀναγνώσουμε ἀπὸ τοὺς στίχους τὰ ἐξῆς:

- 1 ἀδέκαστον κριτήριον κριτῶν δικαιοκρίτων
βῆμα² τὸ φρικτὸν καὶ φοβερόν καὶ ψῦχον³
γυμνοὶ γὰρ πάντες γηγενεῖς καὶ τετραχλησμένοι³
δικαίως εὐθυνόμενοι μέλλομεν παραστῆναι⁴

1. Βλ. προχειρῶς *Εὐχολόγιον τὸ Μέγα* (ἔκδ. Ἀθήνα 1970, μὲ βάση τὴ δεύτερη ἔκδοσιν τοῦ 1862 στὴ Βενετία).

2. βίμα X

3. τετραχειλησμένοι X

4. παραστεῖναι X

- 5 ἐκεῖ οὐκ ἄρχων πλοῦσιος οὐ βασιλεὺς ἰσχύει
 ζυγοστατοῦν τε τάξεις τε δικαίων καὶ ἀδίκων
 ἤκε γὰρ ἡ φοβερά ἡμέρα πλήρης φρίκης
 θεοῦ ἐν γῆ δικάζοντος ὤφθη¹ τοῖς ὑπευθύνουσι
 ἴσταντο γὰρ κατήγοροι ἐλέγχοντες τὰς πράξεις
 10 [ἐξετάζοντες φρικωδῶς ὡ παρ ὁ φόβος <ἔχει>²]
 λοιπὸν³ ἀνάνησον⁴, ψυχῇ, θρήνη(σον) πρὸ⁵ τοῦ τέλους
 μήπως ἐξαίφνης⁶ ἐπιστῆ ὁ θάνατος ἀρπάζω
 σκιά ἐστὶν ἐνύπνιον ὁ πλάνος κόσμος τοῦτος⁷
 τοῖς ταπεινοῖς, τοῖς γοεροῖς λοιπὸν ἐγκεκτημένοις >
 15 ὑπταίς δὲ λ..τ...⁸ χερσὶν ἐπιστρέφων ὁ πλάστης⁹

Κάτω ἀπὸ τοὺς στίχους αὐτοὺς ἄλλος μεταγενέστερος γραφέας ἢ κτήτωρ τοῦ χειρογράφου ἔγραψε: Ἰστέον ὅτι ὑπὸ Οὐάλεντος ἀστρονόμου ... ἔτους χ'λς ἐπὶ τῆς βασιλείας Οὐαλεντινιανοῦ.

Πιὸ κάτω, ὁ ἴδιος γραφέας προσπάθησε, ὅπως διαφαίνεται, νὰ γράψει καὶ ἄλλες ἐνθυμήσεις (τουλάχιστον μία), πού δὲ διασώθηκαν λόγω τῆς ὑγρασίας πού ἔχει διαποτίσει τὸ φύλλο.

169r-v

169r, περιέχει 24 γραμμένους στίχους.

Τίτλος: Καταβασίαι τῶν ἀγίων ἀπο(στόλων Πέτρου καὶ Παύλου) πρὸς τὸ Σταυρὸν χαράξας. Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο, στὴ δεύτερη ἀράδα, μόλις διαφαίνεται ἡ λέξη ὠδὲ ἀ' >.

3ος στίχος Σταυρὸν Χριστοῦ¹⁰ τυπικ(ῶς) αἰδεσθεῖς

Στὸ τέλος τοῦ 8ου στ., στὸ ἐξωτερικὸ πλευρικὸ περιθώριο, γράφεται ὠδὲ γ'.

9ος στ. ἀρχή: Ράβδος ἰσχύος¹¹ σταυρὸς¹² τῷ Πέτρῳ παραλαμβάνεται¹³.

Σχεδὸν στὸ τέλος τοῦ 13ου στ. στὸ ἐξωτερικὸ πλευρικὸ περιθώριο γράφεται ὠδὲ δ'.

1. ὄφθη X
2. ἔχει vel simile vocab. 2 syll. cum accent. in paenult. X
3. λοιπῶν X
4. ἀνάνησον X
5. πρὸ X
6. ἐξαίφνης X
7. pro οὔτος
8. vocab. 2 syll. ex hoc 2 litt. λ τ apparent X
9. melius ὁ πλάστης ἐπιστρέφων
10. abbrev. X
11. Ραῦδος ἰσχύος X
12. abbrev. X
13. παραλαμβάνετε X

14ος στ. ἀρχή: Ἐν ἐκστάσει νεότερος, σὺ Βενιαμίν¹, ὦ Παῦλε, γεγέννησαι²

Στὸ τέλος τοῦ 16ου στ.: ὦδὴ ε΄

17ος στ. ἀρχή: (Ω) τρισμακάριστον ξύλον ἐν ὦν³ ἀνέβη³ Χριστός, ὁ βασιλεὺς καὶ Κύριος⁴

Στὸ τέλος τοῦ 21ου στ.: ὦδὴ στ΄

22ος στ. ἀρχή: Νοτίδες ποτε τὸν Πέτρον οὐ διέφθειραν βυθῶ βεβυσμένον

Ἡ ὦδὴ συνεχίζεται στὸν 23ο καὶ 24ο στ. καὶ στὸ φ. 169ν.

169ν, περιλαμβάνει 19 γραμμένους στίχους.

4ος στ. συνεχίζεται καὶ περατώνεται ἡ ὦδὴ στὸ τέλος τοῦ στ.: ὦδὴ ζ΄

5ος στ. ἀρχή: Ἐκνομον σύστημα⁵ βεβήλων δικαστῶν Παῦλον κατέκρινε πνεῶν φονικῆς

Στὸ τέλος τοῦ 10ου στ.: ὦδὴ η΄.

11ος στ. ἀρχή: Εὐλόγησεν πάλαι ἀποστόλους ὁ Κύριος

Στὸ τέλος τοῦ 14ου στ.: ὦδὴ θ΄

15ος στ. ἀρχή: Τὸν διὰ βρώσεως⁶ τοῦ ξύλου φανέντα τὸν προπάτορα Κύριε

19ος στ. Ὅν πᾶσαι αἱ δυνάμεις τὸν οὐρανὸν μεγαλύνουσι.

Τελειώνει ἡ ὦδὴ καὶ οἱ καταβασίεις.

170γ-171ν Χρόνων

170γ Ὡς τίτλος γράφεται Χρόνων... .. (ἀκολουθοῦν δύο λέξεις ἀδιάγνωστες). Γράφονται σὲ δύο στήλες τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους (τῶν Ἑβραίων)· στὸ τέλος κάθε στίχου τῆς στήλης μετὰ τὸ ὄνομα γράφονται ἀριθμητικῶς τὰ ἔτη ζωῆς ἢ ἐξουσίας των, π.χ. Ἰάφεδ ρξβ΄, Μαθουσάλας ρξζ΄, Ἰησοῦς λβ΄, Ἀβιμέλεχ γ΄, Σαμφῶν κ΄⁷.

170ν Συνεχίζεται ὁ κατάλογος αὐτὸς καὶ στὸ μέσον τῆς δεύτερης στήλης ἀρχίζει ἡ καταγραφή τῶν βασιλέων: τῶν Περσῶν, τῶν μετὰ τὸν Ἀλέξανδρο κρατῶν ὅπως καὶ τῶν Μακεδόνων.

171γ Συνεχίζεται ὁ κατάλογος. Λόγω τῆς μεγάλης διαποτίσεως ἀπὸ τὴν ὑγρασία ἔχουν πολλὰ ἀποσβεσθεῖ. Καταγράφονται οἱ βασιλεῖς τῶν Ρωμαίων καὶ

1. Βενιαμίν X

2. γεγέννησε X

3. ἀνέβη X

4. abhrev. ubique X

5. Εἶναι ἐμφανὲς τὸ προσόμοιον καὶ στίς ἐκφράσεις ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ μεταγενέστερος ὑμογράφος στὴ σύνθεση τῶν ὠδῶν τοῦ κανόνος αὐτοῦ. Μερικὲς φορές μεταβάλλει μόνον λέξεις ἢ τμήμα λέξεων, π.χ. ἀντὶ ἔκνοον πρόσταγμα γράφει ἔκνομον σύστημα.

6. διαβρώσεως X

7. Γιά τοὺς ἡγέτες αὐτοὺς βλ. Θρησκ. κ. Ἡθ. Ἐγκυκλ.

στή συνέχεια οἱ βασιλεῖς τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Τὸ φύλλο τελειώνει μὲ τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίου (337-361).

171ν Ἄν καὶ τὸ φύλλο εἶναι χωρισμένο σὲ δύο στήλες, ἔχει γραφεῖ μόνο ἡ πρώτη στήλη μὲ τοὺς βυζαντινοὺς βασιλεῖς ἀπὸ τὸν Ἰουλιανὸ (361-363) ἕως καὶ τὸν Κωνσταντῖνο Γ' (641), πού βασιλεύσε μετὰ τὸν Ἡράκλειο (610-641) μόνο γιὰ τρεῖς μῆνες.

172γ-176ν Τρία κείμενα ἀναφερόμενα στὴ διαμάχη γιὰ τὴν ἐκπόρευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος

172γ Ἀρχίζει τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ τρία κείμενα, ἀκέφαλο, γιὰ τὴν ἐκπόρευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος στὴν περίοδο τῆς πατριαρχίας Ἰωάννη ΙΑ' Βέκκου¹: νησιῶν· οἱ δὲ πλάνητες οὐ πεπήγασι ἐν τῷ στερεώματι·

Τέλος: καὶ τῶν νυκτῶν ὑπέργειος φερόμενος τῶν ἡμερῶν

172ν Ἀρχή: ὑπόγειος τῶν νυκτῶν· διὰ δὲ τῆς οἰκείας κινήσεως τῆς πλανητικῆς

Τέλος: τὴν ὄλην αὐτοῦ ποιούμενος περιπόρευσιν.

173γ Ἀρχή: Τισὶ δὲ τῶν ἀστρολόγων ἐνιαυσιαῖον καὶ οὗτος ποιεῖσθαι

Τέλος: ἄρχεται τὰ κάτω φωτίζεσθαι πρὸς λόγον τῆς παρα

173ν Ἀρχή: μείψεως γινομένης ἀεὶ τῆς φάσεως.

Τέλος: Ἐν δὲ ταῖς τοιαύταις γίνεται τῆς σελήνης ὑποδρομαῖς

174γ Ἀρχή: ὁ ἥλιος ἀφανῆς ἐνίοτε μὲν ὄλος καὶ τελειώνει τὸ ἀκέφαλο κείμενο στὸ ἴδιο φύλλο, στ. 17: τὴν προσδευτικὴν δηλοῦσαν φανέρωσιν.

174γ, στ. 18, ἀρχίζει τὸ δεύτερο κείμενο: Δεσπότηι ἅγιοι Ρῆσεις τε τοῦ πατριάρχου ὑπαναγνοῦς

Τέλος τοῦ φύλλου: διὰ τῆς ἐκπορεύεσθαι λέξεως

174ν Ἀρχή: παρὰ τισιν ἁγίοις τὴν δ' εἰς τὸ εἶναι καθαρῶς πρόοδον

Τέλος: οὕτω τοῖς λοιποῖς τισὶν οὗτ' ἐπιτροπὴν ἔχει

175γ Ἀρχή: οὐκ ἀνεφανίσθη. ἀν... δὲ παρὰ τῆς ἱερᾶς ταύτης

Μετὰ τὸν 3ο στ. περατοῦνται τὸ δεύτερο κείμενο: καὶ οἶαν βούλεσθαι με τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀποβολῆς τοιαύτην δὲ καὶ ποιήσομεν.

175γ στὸν 4ο στ. ἀρχίζει τὸ τρίτο κείμενο: Εἰ ὁμώνυμός ἐστιν τοῦ παναγίου πνεύματος ἐκπόρευσις οὐκ ἐστιν τοῦτο ἰδιότης καὶ τρόπος τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ

Τέλος: καὶ τὸ ἐκπορεύεσθαι τὸν μὲν πατέρα τὸν δὲ υἱὸν τὸν δὲ τοῦθ' ὅπερ λέγομεν πνεῦμα

175ν Ἀρχή: ἅγιον προσηγόρευσεν ἵνα τὸν ἀσύγχυτον σώζηται

Τέλος: τὴν ἰδιότητα τῶν προσώπων τριάδι προσκυνούμενος κατὰ δὲ τὸ

1. Βλ. πιὸ πάνω, 197/98. Περισσότερα γιὰ τὰ κείμενα αὐτὰ σὲ προσεχῆς δημοσίευμα.

176r Ἀρχή: κοινὸν τῆς φράσεως εἰς θεὸς ὁ δὲ γε θεῖος μέγας Ἰω(άννης) καὶ αὐτὸς οὕτως βοᾷ

Τέλος: ἡ δὲ ἀληθὴς πρὸς τὸν Βέκκον ἀντίρρησης ἔστιν αὕτη. Εἰ μὲν οὖν οἱ λέγοντες διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ

176v Ἀρχή: ἅγιον ἢ καὶ ἕτερος τ...¹ τῷδε θεῖον προ.δ.. πέφασκον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον

Τέλος: τῷ υἱῷ ἐκπορεύεσθαι ἔστι τὸ δὲ διὰ τοῦ υἱοῦ ... χα προβολέα τὸν πατέρα

Τὸ κείμενο διακόπτεται, κολοβό.

177r τελευταῖο φύλλο τοῦ κώδικα, λευκό.

Ἀ ν α κ ε φ α λ α ἰ ω σ η

Ὁ Ἀθηναϊκὸς 1217 εἶναι ἓνας κώδικας σύμμεικτος, ποὺ ἀποτελεῖται, συσταχωμένος ὅπως εἶναι σήμερα, ἀπὸ διάφορα τμήματα ποὺ ἀντιστοιχοῦν σὲ διάφορα χειρόγραφα. Καὶ ἂν γιὰ τὸ πρῶτο τμήμα (φ. 1-157v) ἔχουμε ἀναγράψει πῶς πάντως ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα χειρόγραφο ποὺ περιέχει τὴ ΧΣ καὶ τὰ δύο ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ Διόπτρα Φιλίππου μονοτρόπου, τὰ ὑπόλοιπα φύλλα 158r-177r εἶναι σπαράγματα ἀπὸ ἄλλα χειρόγραφα. Μποροῦμε κατὰ βάση, χωρὶς ὅμως βεβαιότητα, νὰ τὰ ὑπολογίσουμε. Βεβαιότητα θὰ εἶχαμε μόνο, ἐὰν ὑπῆρχον σημειώσεις τῶν γραφέων ἢ τῶν κατόχων τῶν χειρογράφων ποὺ θὰ μᾶς καθοδηγοῦσαν, ἢ ἀκόμα ἐὰν εἶχαμε ἐνδείξεις ἀπὸ τὴν ἐξέταση τοῦ χαρτιοῦ².

Τὸ γεγονός ὅτι μετὰ τὸ πρῶτο χειρόγραφο 1-157v συσταχώθηκαν μαζὶ μ' αὐτὸ καὶ σπαράγματα ἀπὸ ἄλλα χειρόγραφα, τὸ εἰκάζουμε ὄχι μόνο ἀπὸ λόγους παλαιογραφικοὺς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ σύνθεση καὶ τὴ σύσταση τοῦ κώδικα 1217.

Σ υ ν ο π τ ι κ ῆ π α ρ ο υ σ ῖ α σ η

τῶν χειρογράφων τοῦ Ἀθηναϊκοῦ 1217 μετὰ τὸ φ. 147v

(κατὰ τὴν ὀρθὴ σειρὰ)

1. Στὸ πρῶτο τμήμα, ποὺ ἀκολουθεῖ τὸ φ. 147v (τέλος τῆς ΧΣ), περιλαμβάνονται:

α) 152r-157v: Ἀπόσπασμα μὲ τίτλο Ἡ σὰρξ πρὸς τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴ Διόπτρα.

β) 148r-151r: Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ Διόπτρα, χωρὶς τίτλο (στὸ τελευταῖο φύλλο σημείωμα μνήστητι καὶ ἀστρονομικὸς κύκλος).

151v: Τρεῖς ὁμόκεντροι κύκλοι.

1. τρόπος(?) Χ

2. Βλ. πῶς πάντως, 198.

Τὰ ἀποσπάσματα, μετὰ τὴν ὀρθὴ ἐπανατοποθέτησή τους, εἶναι πλήρη, δὲν εἶναι κολοβά.

Ἡ παρατοποθέτηση τῶν δύο ἀποσπασμάτων ἴσως νὰ ἐγίνε κατὰ τὴ στάχωση. Αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ στὰ προηγούμενα φύλλα, στὴ ΧΣ, ὅπου ὑπάρχει διατάραξη τῆς συνέχειας τῶν φύλλων ὅπως καὶ παρατοποθέτηση τοῦ φ. 62r-v μὲ περιεχόμενο ἀστρολογικὸ, ἐντελῶς ξένο πρὸς τὴ ΧΣ¹.

Ἔτσι τὸ πρῶτο τμῆμα τοῦ κώδικα, δηλαδὴ τὸ κυρίως χειρόγραφο, τὸ ὑποῖο ἀποτελοῦσαν ἡ ΧΣ καὶ τὰ δύο ἀποσπάσματα τῆς Διόπτρας, μετὰ τὴν ὀρθὴ τοποθέτησή τους, τελειώνει μὲ τὸ φ. 151v, πού εἶναι λευκὸ μὲ τρεῖς μόνο ὁμόκεντρος κύκλους.

Τὰ κείμενα τῆς ΧΣ καὶ τῆς Διόπτρας παρουσιάζουν ὅμοιο γραφικὸ χαρακτήρα.

2. Τὸ δεύτερο τμῆμα, ὅπως εἶναι συσταχωμένο, ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ φ. 158v-161v καὶ εἶναι κολοβό.

Ἀρχίζει μὲ τὸ φ. 158v καὶ ἔχει τὸ φ. 158r λευκὸ, ἐὰν ἡ συστάχωση τοῦ δευτέρου τμήματος μὲ τὸ πρῶτο ἐγίνε μετὰ τὴν παρατοποθέτηση τῶν δύο ἀποσπασμάτων τῆς Διόπτρας.

Ἐὰν ὅμως ἡ συστάχωση ἐγίνε ὅταν τὰ δύο ἀποσπάσματα τῆς Διόπτρας ἦταν ἀκόμα σὲ ὀρθὴ σειρὰ, πρὶν ἀπὸ τὴν παρατοποθέτηση, τότε τὸ δεύτερο τμῆμα θὰ ἀκολουθοῦσε τὸ φ. 151r (τέλος τοῦ ἀποσπάματος τῆς Διόπτρας χωρὶς τίτλο μὲ τὸ σημεῖωμα *μνήσθητι* καὶ τὸν ἀστρολογικὸ κύκλο ζωδίων) καὶ τὸ φ. 151v, λευκὸ, μὲ τοὺς τρεῖς ὁμόκεντρος κύκλους.

Πάντως, εἴτε στὴν πρώτη εἴτε στὴν δεύτερη περίπτωση, τὸ κείμενο τοῦ τμήματος αὐτοῦ διακόπτεται, εἶναι κολοβό. Παραμένει ὅμως χωρὶς ἐξήγηση γιατί ὁ γραφέας — ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖνον πού ἔγραψε τὸ κείμενο τῆς ΧΣ καὶ τὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ Διόπτρα καὶ ὅπωςδήποτε χρονολογικὰ μεταγενέστερός του — ἀρχίζει στὸ verso τοῦ φύλλου καὶ ἀφήνει λευκὸ τὸ recto τοῦ ἴδιου φύλλου. Ἔτσι τὸ λευκὸ τοῦ 158r ὅπως καὶ ἡ διακοπὴ τῆς γραφῆς τοῦ κειμένου στὸ φ. 161v καὶ τὸ κολοβὸ παρέχουν ἐνδειξὴ ἰσχυρὴ ὅτι τὰ φύλλα αὐτὰ ἀποτελοῦσαν σπάραγμα ἑνὸς ἄλλου χειρογράφου.

3. Τὸ τρίτο τμῆμα ἀρχίζει στὸ φ. 162r καὶ τελειώνει στὸ φ. 167v, μὲ κείμενο ἀκέφαλο καὶ κολοβό. Τὸ κείμενο ἀνήκει στὴ Διήγηση γιὰ τὴν κτίση τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ εἶναι γραμμένο ἀπὸ γραφέα πού κατατάσσεται στὰ χρόνια τῆς Fettaugen-Mode².

Τὸ ἀκέφαλο καὶ τὸ κολοβὸ τοῦ κειμένου (διακόπτεται στὸ φ. 167v) φανερώνουν ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ κείμενο ἦταν σπάραγμα ἑνὸς ἄλλου χειρογράφου πού

1. Βλ. *Manassis Breviarium Chronicum*, δ.π. CIX.

2. Περισσότερα βλ. πῶς κάτω, 210 / 11 στὴν παρουσίαση τοῦ κειμένου αὐτοῦ.

εἶχε συσταχῶθεϊ μετὰ τὰ προηγούμενα. Τὸ χειρόγραφο αὐτό, σύμφωνα μετὰ τὴν γραφήν του, χρονολογεῖται στὰ τέλη τοῦ 13ου μετὰ ἀρχῆς τοῦ 14ου αἰ.

4. α) Προβληματική εἶναι ἡ παρουσία τῶν φ. 168r-v καὶ 169r-v, τῶν ὁποίων ἡ γραφή παρουσιάζει πολλές ὁμοιότητες μεταξὺ τους. Τὰ δύο αὐτὰ φύλλα ἔπρεπε νὰ ἀνῆκαν σὲ χειρόγραφο θεολογικοῦ-θρησκευτικοῦ χαρακτήρα, ἀφοῦ τὸ φ. 168r-v ἐννοιολογικῶς εἶναι συγγενικὸ πρὸς τὰ ἀποσπάσματα τῆς Διόπτρας¹, ἐνῶ τὸ φ. 169r-v καλύπτεται ἀπὸ τὴν καταγραφήν τῶν ὠδῶν τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀποστόλους Πέτρο καὶ Παῦλο. Οἱ βραχυγραφίες καὶ οἱ πολλές ἐπιτιμήσεις στὸ ἀλφαβητικὸ ἰδίως στιχοῦργημα (168v) παραπέμπουν στὸ 14ο αἰ. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποφανθοῦμε μετὰ βεβαιότητα ἐὰν τὰ δύο φύλλα 168 καὶ 169 ἀνῆκαν στὸ αὐτὸ χειρόγραφο.

β) Ἡ ἐνθύμηση στὸ φ. 168v Ἰστέον ὅτι..., ἡ ὁποία παραπέμπει στὰ ἀμέσως ἐπόμενα φύλλα 170r-v, 171r-v (Πίνακας χρόνων...) ὑποδηλώνει ὅτι οἱ πίνακες αὐτοὶ ἀποτελοῦσαν ἤδη φύλλα τοῦ Ἀθηναίου 1217, ὥστε μεταγενέστερος γραφέας νὰ γράψῃ στὸ λευκὸ μισὸ τοῦ φ. 168v τὴν ἐνθύμηση. Προσέτι ὁ πίνακας τῶν ἀρχηγῶν καὶ βασιλέων εἶναι ἀτελής καὶ σταματᾷ στὸ τέλος τῆς πρώτης στήλης τοῦ φύλλου στὸν Κωνσταντῖνο Γ', ἀφήνοντας τὴν δεύτερη στήλη ἄγραφη. Τὸ κείμενο εἶναι ἐπομένως ἡμιτελές.

Ἐκτὸς λοιπὸν ἀπὸ τὰ δύο φύλλα 168 καὶ 169, τὰ ὁποῖα δυνατὸν νὰ ἦταν λυτὰ καὶ ἔτσι νὰ συσταχῶθηκαν στὸν Ἀθηναῖκὸν 1217, τὰ φ. 170r-v καὶ 171r-v περιλαμβάνονταν σὲ χειρόγραφο ἀπὸ τὸ ὁποῖο —ὑποθέτουμε— ὡς σπάρραγμα συσταχῶθηκαν στὸν 1217.

5. Τέλος ἀκολουθοῦν τὰ τρία θεολογικὰ κείμενα (φ. 172r-176v): τὸ πρῶτο ἀκέφαλο, τὸ δεύτερο ἀκέραιο καὶ τὸ τρίτο κολοβό. Τὰ κείμενα αὐτὰ ἔχουν συντεθεῖ κατὰ τὰ ἔτη 1283-1285, ἀλλὰ καταγράφηκαν στὸ χειρόγραφο ἀργότερα².

Συμπερασματικά: Ἡ γραφή ἀλλὰ καὶ ἡ σύνθεση καὶ κατάσταση τῶν κειμένων, τὸ ἀκέφαλο ἢ τὸ κολοβό, βοηθοῦν νὰ συμπεράνουμε ὅτι μετὰ τὸ πρῶτο τμήμα, τὸ ὁποῖο περατώνεται μετὰ τὴν Διόπτρα, συσταχῶθηκαν μεταγενέστερα καὶ σπάρραγματα ἢ καὶ λυτὰ φύλλα ἀπὸ ἄλλα χειρόγραφα, ποὺ ἀνῆκαν, πολὺ πιθανόν, στὴ χρονικὴ περίοδο ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 13ου αἰ. ἕως καὶ τὸν 14ο.

1. Βλ. πρὸςπάνω, 192, 201:

2. Βλ. πρὸςπάνω, 198.

β. Τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τῆ Διήγηση γιὰ τὴν κτίση τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Τὰ κείμενα ποὺ περιέχονται στὰ φ. 148r-177r τοῦ Ἀθηναϊκοῦ 1217 ἐπισύρουν —καὶ πρέπει νὰ ἐπισύρουν— τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐρευνητῶν. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ κείμενα¹ τὰ δύο (τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ Διόπτρα τοῦ Φιλίππου μονοτρόπου καὶ ἐκεῖνο ἀπὸ τὴ Διήγηση γιὰ τὴν κτίση τῆς Ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως) παρουσιάζουν μιὰ παραλλαγή ποὺ διαφέρει κάπως ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν μέχρι σήμερα κριτικῶν ἐκδόσεων τους, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα παραμένουν ἀνέκδοτα.

Σήμερα παρουσιάζουμε τὸ ἀκέφαλο καὶ κολοβὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ Διήγηση γιὰ τὴν κτίση τῆς Ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως².

Θεωροῦμε ἐπάναγκες, γιὰ νὰ διευκολύνουμε τὸν ἀναγνώστη-ἐρευνητὴ, νὰ προσημειώσουμε τὰ ἀκόλουθα:

Ὁ γραφέας δὲν εἶναι πολὺ ἐγγράμματος, γ' αὐτὸ καὶ ὑποπίπτει σὲ πολλὰ σφάλματα ὀρθῆς γραφῆς. Τὰ κυριότερα παρατίθεντα στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα.

Χρησιμοποιεῖ τὶς συνήθειες βραχυγραφίας τῶν Βυζαντινῶν, ἰδίως γιὰ ὀρισμένες λέξεις ποὺ περιλαμβάνονται στὰ ἱερά ὀνόματα, ὅπως θεός (141), κύριος (99), Χριστός (252), πνεῦμα (151), σωτηρία (7), πατριάρχης (81), ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι (12), Κωνσταντῖνος (17), λίτραι (22), πατήρ (180), πατρικιος (75), χιλιάδες (94), χρυσίον (37), χρυσός (209).

Ἀρκετὲς φορές γράφει βραχυγραφίες καὶ ἐπιτιμήσεις κατὰ τρόπο ποὺ δυσχεραίνει τὴ διακρίβωση τῆς λέξεως ἢ τῶν λέξεων τοῦ κειμένου. Τὴ δυσχέρεια στὴν ἀνάγνωση ἐπιτείνει ἡ κατάσταση τοῦ χαρτιοῦ τοῦ κώδικα ἐξαιτίας τῆς ὑγρασίας ἢ ἐξαιτίας κηλίδων ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴ χρησιμοποιηθεῖσα μελάνη.

Ἔτσι δὲν εἶναι λίγες οἱ φορές ὅπου δὲν κατορθώσαμε νὰ ἀναγνώσουμε ἢ καὶ νὰ εἰκάζουμε μὲ βεβαιότητα τὸ κείμενο ἐξαιτίας τοῦ περίπλοκου γραφικοῦ χαρακτήρα τοῦ κωδικογράφου. Ἡ γραφή τοῦ 1217, στὰ φύλλα ὅπου καταγράφεται ἡ Διήγηση, κατατάσσεται στὸ ὕφος γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ Η. Hunger χρησιμοποίησε τὸν ὄρο *Fettaugenschrift*³. Ἄν καὶ δὲν εἶναι πολλὰ τὰ ὑπερβολικὰ σὲ

1. Πιὸ πάνω, 192-207, γίνεται μνεῖα κάθε φύλλου.

2. Βλ. τὴ βραβική κριτικὴ ἐκδοσὴ τοῦ κειμένου ἀπὸ τὸν Th. Pregor, ὁ.π.

3. Η. Hunger, «Antikes und mittelalterliches Buch- und Schriftwesen», στὴν *Geschichte der Textüberlieferung der antiken und mittelalterlichen Literatur*, τόμος

μέγεθος γράμματα πού χαρακτηρίζουν τὴ γραφὴ αὐτὴ, παρατηροῦμε μεγέθυνση στὰ γράμματα β (ὄχι πάντοτε), γ καὶ δ (μικρότερο μέγεθος καὶ ὄχι πάντοτε), ε, ο, υ καθὼς καὶ στὰ γράμματα φ (σπανίως καὶ σὲ μικρότερο μέγεθος) καὶ ω (βλ. φωτοτυπία).

Τὸ κείμενο τοῦ Ἀθηναϊκοῦ 1217 διαφέρει κάπως ἀπὸ τὴν παραλλαγὴ πού ἔχει δημοσιεύσει ὁ Th. Preger στὴν ἔκδοσή του:

Πολλὲς φορές ἀντικαθιστᾶ λέξεις ἢ φράσεις μὲ ἄλλες ὁμοίας ἔννοιας ἢ ἀκόμη καὶ διαφορετικῆς, π.χ. ἀπέστειλε: ἐκόμισε (4), πρᾶσαι αὐτά: ταῦτα διαπωλῆσαι (23), προσέταξεν τοῦτο γενέσθαι: ὑπέσχετο αὐτῇ ταφῆναι ἐκεῖσε (33).

Ἀρκετὲς φορές ὑπάρχουν παρατοποθετημένα ἀποσπάσματα, μικρὰ ἢ καὶ μεγαλύτερα, π.χ. στ. 5-7, 54-56.

Δὲν εἶναι λίγες οἱ περιπτώσεις ὅπου ἡ παραλλαγὴ τοῦ 1217 φέρεται νὰ ἀφαιρεῖ ἢ νὰ προσθέτει μικρὰ ἢ μεγαλύτερα ἀποσπάσματα, π.χ. στ. 9, 29, 96/97, 134, 144-46, 161.

Κρίναμε ὅτι θὰ βοηθήσει πολὺ τὸν ἐρευνητὴ ἡ συγκρότηση κάποιου κριτικοῦ ὑπομνήματος πού θὰ περιλαμβάνει τίς διαφορετικὲς γραφὲς τοῦ 1217 σὲ ἀντιβολὴ μὲ τὸ κείμενο τῆς ἐκδόσεως Preger.

Ἀκόμα ἀποκαταστήσαμε σιωπηρῶς λέξεις καὶ κύρια ὀνόματα μὲ ὀρθογραφικὰ σφάλματα, τὰ ὅποια κατὰ τὴν ἀποψή μας δὲν ἦταν σημαντικὰ καὶ βοηθητικὰ γιὰ τὴ γενεαλογία τῶν χειρογράφων πού περιέχουν τὴ Διήγηση.

Ἐντέλει ὑπενθυμίζουμε τὴ σημαντικὴ πολυσέλιδη ἐργασία τῆς Evangelia Vittl¹, πού παρουσιάζει κριτικὴ ἔκδοση διαφόρων παραλλαγῶν τῆς Διηγῆσεως. Σ' αὐτὴν δὲν ἐντοπίσαμε, ὄχι βεβαίως τὴ μνεία τοῦ Ἀθηναϊκοῦ 1217, ἀλλὰ οὔτε καὶ καταγραφὴ κειμένου, πού νὰ προσεγγίζει πολὺ τὴν παραλλαγὴ τοῦ κώδικα. Ἄλλωστε αὐτὸς ἦταν καὶ ὁ λόγος γιὰ τὸν ὅποιο θελήσαμε νὰ παρουσιάσουμε τὸ κείμενο ὡς ἔχει στὸν Ἀθηναϊκὸ 1217.

1, *Überlieferungsgeschichte der antiken Literatur* (Zürich 1961), 25-147, ἐδῶ 101/02 καὶ πίννακας 22, σ. 103· ὁ ἴδιος, «Griechische Paläographie (Minuskel)», *Griechische Kodikologie und Textüberlieferung*, 60-75, ἐδῶ 68 κ.έ.· ὁ ἴδιος, «Die sogenannte Fettaugen-Mode in griechischen Handschriften des 13. und 14. Jahrhunderts», *Byzantinische Forschungen* 4 (1972) 105-13 (= ὁ ἴδιος, *Byzantinische Grundlagenforschung* [London, 1973], ἀρ. II).

1. Evangelia Vittl, *Die Erzählung über den Bau der Hagia Sophia in Konstantinopel. Kritische Edition mehrerer Versionen* (Amsterdam 1986).

[Διήγησις περὶ τῆς κτίσεως τῆς Ἁγίας Σοφίας]
Ἀπόσπασμα (Ἀθηναϊκὸς 162r-167v, Preger 76,11 - 93,4)

[162r] προῖκα αὐτῆς. Καὶ ἴσταντο οὗτοι¹ εἰς τὸν ναὸν Ἑλλίου πόλεως²,
τοῦ κτισθέντος ὑπὸ Ἀβριαλίου τοῦ βασιλέως Ρώμης καὶ προδώσαντος
αὐτὸν τοῖς Πέρσαις³. Τοὺς δὲ ἠ⁴ πρασίνοὺς κίονας⁵ τοὺς ἀξιοθαυμάστους⁶
ἀπέστειλε Κωνσταντῖνος ὁ στρατηγὸς ἀπὸ πόλεως Ἐφέσου λελατομημέ-
5 νους⁷. Ἡ δὲ προειρημένη Μαρκία ἢ Ρωμαία⁸ ἔγραψε τῷ βασιλεῖ οὕτως:
Ἀπέστειλά σοι, βασιλεῦ, κίονας ὀκτὼ ἰσοστάθμους, ἰσοπλάτους, ἰσομή-
κεις⁹ ὑπὲρ ψυχικῆς σωτηρίας μου¹⁰, οἱ συνήνεγκαν¹¹ δὲ καὶ¹² λοιποὺς
κίονας· τοὺς μὲν ἀπὸ Κυζίκου¹³, τοὺς δὲ ἀπὸ Τρωάδος¹⁴, ἑτέροὺς ἀπὸ¹⁵
10 τῶν Κυκλάδων νήσων¹⁶ καὶ ἄλλους ἀπὸ Ρώμης καὶ Κρήτης <καὶ ἀπὸ¹⁷
τῆς νήσου¹⁸ καὶ ἀπὸ Φρυγίων καὶ ἐκ τῆς Χίου καὶ ἀπὸ τῆς Κυπρίων νήσου
καὶ ἐκ τῆς Ρόδου¹⁹ καὶ, ἀπλῶς εἰπεῖν²⁰, ἐκ πασῶν τῶν νήσων καὶ ἐκ

-
1. Καὶ ἴσταντο οὗτοι : ἴσταντο δὲ εἰς Ῥώμην P
 2. Ἑλλίου πόλεως: Ἑλλίου P
 3. τοῦ κτισθέντος — Πέρσαις: τὸν κτισθέντα παρὰ Ἀδρηλιανοῦ βασιλέως Ῥώμης τοῦ προδώσαντος ἑαυτὸν Πέρσαις. P
 4. ἠ' : ὀκτὼ P
 5. κίονας et ubique X
 6. ἀξιοθαυμάστους X
 7. ἀπέστειλε — λελατομημένους: ἐκόμισε Κωνσταντῖνος στρατηγὸς ἀπὸ Ἐφέσου λελατομημένους ἀμφοτέρους. P
 8. ἢ Ρωμαία om. P
 9. Ἀπέστειλά σοι — ἰσομήκεις : ὅτι ἀποστέλλω κίονας ἰσομήκους, ἰσοπλάτους, ἰσοστάθμους P ἰσομήκους et ubique X
 10. Ἡ δὲ προειρημένη — ψυχικῆς σωτηρίας μου. post Πέρσαις lin. 3 posuit P
 11. συνήνεγκαν X
 12. οἱ συνήνεγκαν δὲ καὶ : Τοὺς δὲ P
 13. Κυζίκου X
 14. Τρωάδος X
 15. ἑτέροὺς ἀπὸ : ἄλλους ἐκ P
 16. οἱ ὄρχοντες τῷ βασιλεῖ ἀπέστειλαν καὶ λοιπὴν ἑαυτὴν ὄλην ἀπέτιθον post Κυκλάδων νήσων add. P νήσων X
 17. καὶ ἀπὸ : litterae καὶ d macula atramenti causa non videntur X
 18. νήσου et ubique X
 19. Ρόδου et ubique X
 20. εἰπεῖν X

- πάσης τῆς ὑπὸ ἀνθρώπων γῆς. Πᾶσαν δὲ τὴν ὕλην²¹ παρήγγειλεν²² ὁ βασιλεὺς διὰ τῆς θαλάσσης ὑπὸ σχεδίων²³ κομίζεσθαι ὡς ἦ²⁴ μεστὴ λογισαμένη, ἵνα μὴ στενάξωσιν οἱ ἄλλα λοιβοί. .²⁵ καὶ γένηται²⁶ τὸ τοιοῦτον
- 15 ἀπρόσδεκτον τῷ Θεῷ²⁷. Σεσώρευτο²⁸ δὲ πᾶσα ὕλη τῶν²⁹ χρόνων ἑπτὰ ἡμῖσι. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει³⁰ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ ὁ προειρημένος ναός, ὁ παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κτισθεὶς, Ἰουστινιανός³¹ ἐκ θεμελίων κατέστρεψεν αὐτόν³². Καὶ τὴν ὕλην πᾶσαν³³ ἰδίως ἀπέθετο³⁴ διὰ τὸ πολλήν³⁵ καὶ ἄπειρον ὕλην ἐτοιμάσαι αὐτόν³⁶.
- 20 Ἦρξατο δὲ ὁ βασιλεὺς ἀγοράζειν³⁷ οἰκήματα ἐν τῷ τόπῳ, ᾧ³⁸ ἔμελλεν³⁹ ἀνακαρῖναι τὸν ναόν⁴⁰. καὶ πρῶτον μὲν χήρας τινὸς γυναικός, ὄνοματι Ἄννης, οἰκήματα ἀποτιμηθῆν⁴¹ λίτρας⁴² νομίσματα πέ'. Ἐκείνης δὲ μὴ βουλομένης πρᾶσαι αὐτὰ⁴³ τῷ βασιλεῖ, ἀλλὰ λεγούσης⁴⁴ ὅτι μέχρι καὶ ῥ' λιτρῶν ἀναδίδωμι⁴⁵ (τῇ) βασιλείᾳ σου, οὐ πιπράσκω τὸν οἶκόν μου.
- 25 Πολλοὺς δὲ ἐκ τῶν μεγαστάνων ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς πρὸς⁴⁶ ἰκεσίαν τῆς

21. ἦλην et ubique X

22. παρήγγειλεν X

23. σχεδίων X

24. ἦ X

25. λοιβοί. . . : δεσ sup. ο X an λοιβόδες ?

26. γένοιται X

27. καὶ ἄλλους ἀπὸ Ρώμης — ἀπρόσδεκτον τῷ Θεῷ om. P

28. Σεσώρευτο X : Ἀπεσωρεύθη P

29. ὕλη τῶν : ἡ ὕλη διὰ P

30. ἔτη X

31. Ἰουστινιανοῦ ὁ προειρημένος — Ἰουστινιανός : Ἰουστινιανὸς τὸν προειρημένον ναόν τὸν παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως κτισθέντα Κωνσταντίνου P

32. κατέστρεψεν αὐτόν : litt. εν αὐ παene leg. humiditatis causa X αὐτόν om. P

33. Καὶ τὴν ὕλην πᾶσαν : Τὴν δὲ ὕλην P

34. οὐδὲ γὰρ χρεῖαν αὐτῆς εἶχε post ἀπέθετο add. P ἀπέθετοι X

35. πολλήν X

36. αὐτόν om. P

37. ὁ βασιλεὺς ἀγοράζειν : ἀνεῖσθαι P

38. ὁ X

39. ἔμελεν X

40. ἐν τῷ τόπῳ, ᾧ ἔμελλεν ἀνακ(αι)νῖσαι τὸν ναόν : τῶν ἐκεῖσε οἰκούντων P

41. ἀποτιμηθῆν X : melius ἀποτιμηθέντα : καὶ ἀπετιμήθησαν P

42. λίτρας om. P

43. πρᾶσαι αὐτὰ : ταῦτα διαπωλῆσαι P

44. ἀλλὰ λεγούσης : ἔλεγεν P

45. ἀναδίδωμι X : melius ἀποδίδωμι

46. καὶ ῥ' λιτρῶν — ὁ βασιλεὺς πρὸς : πεντήκοντα λιτρῶν ἐάν μοι παρέχεις, οὐ δίδω σοι αὐτά.' Καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν μεγαστάνων αὐτοῦ πολλοὺς ἀποστείλας εἰς P

γυναικὸς οὐδὲν ἤνυσεν⁴⁷. Τότε τοίνυν [162v] παραγενόμενος ὁ βασιλεὺς αὐτὸς παρεκάλει αὐτήν⁴⁸ περὶ τῶν οἰκημάτων. Θεασαμένη δὲ ἡ γυνὴ τὸν βασιλέα πίπτει⁴⁹ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ δεομένη ἢ λέγουσα ὅτι τιμὴν οὐκ ἔτι λαμβάνω⁵⁰ διὰ τὴν σὴν παράκλησιν, ἅγιε δέσποτα⁵¹. Τὰ δὲ οἰκήματά μου δίδωμι σοὶ ταῦτα μετὰ χαρᾶς⁵². Τοῦτο μόνον αἰτουμένη τὴν βασιλείαν σου ὄρσθαι⁵³ ἐν τῷ ναῷ, δν⁵⁴ βούλει κτίσαι, ἐν αὐτῷ μὲ ταφῆναι πλησίον τῶν οἰκημάτων μου, ὅπως κἀγὼ μισθὸν ἔχω παρὰ τῷ Θεῷ⁵⁵. Ὁ δὲ βασιλεὺς προσέταξεν⁵⁶ τοῦτο γενέσθαι⁵⁷ καὶ μνημονεύεσθαι αὐτήν⁵⁸ διηγεκῶς. Ἔστι⁵⁹ δὲ ὁ τόπος τῶν οἰκημάτων αὐτῆς τὸ σκευοφυλάκιον⁶⁰ δλον⁶¹.

Ἄλλος δὲ τις εὐνοῦχος ὀνόματι Ἀντίοχος εἴκοσι⁶² οἰκήματα, πολλὰ περικαλλῆ⁶³ καὶ ἄξια τοῦ ναοῦ, ἀπετιμήθησαν χρυσοῦ⁶⁴ λίτρας λη'. Παρεκάλει οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ μὴ θέλων τινὶ ἀδικῆσαι ἔλυπειτο⁶⁵ περὶ τῶν

47. εἴηεν X : ἤνυσεν P

48. Τότε τοίνυν — παρεκάλει αὐτήν : Παραγενόμενος τοίνυν ὁ βασιλεὺς εἰς ἰκεσίαν τῆς γυναικὸς ἐδέετο αὐτῆς P

49. πίπτει X

50. Θεασαμένη δὲ — οὐκ ἔτι λαμβάνω : Ἡ δὲ θεασαμένη τὸν βασιλέα προσέειπε τοῖς ποσὶν αὐτοῦ δεομένη τὸν βασιλέα καὶ λέγουσα ὅτι 'τιμὴν μὲν οὐκ ὀφείλω λαβεῖν P

51. διὰ τὴν σὴν παράκλησιν, ἅγιε δέσποτα om. P

52. Τὰ δὲ οἰκήματά μου δίδωμι σοὶ ταῦτα μετὰ χαρᾶς : εἰς τὰ οἰκήματα P

53. ὄρσται X

54. δ X

55. Τοῦτο μόνον — παρὰ τῷ Θεῷ : τὸν δὲ ναὸν δν βούλει κτίσαι, αἰτοῦμαι σοὶ, ἵνα ἔχω καὶ ἐγὼ <κοινωνίαν εἰς αὐτὸν καὶ ἔχω> ἐν ἡμέρᾳ κτίσεως μισθὸν καὶ ταφῶ εἰς τὰ οἰκήματα πλησίον.' P

56. πρὸς ἔταξεν X

57. προσέταξεν τοῦτο γενέσθαι : ὑπέσχετο αὐτῇ ταφῆναι ἐκεῖσε P οἱ μετὰ τὸ τελειωθῆναι τὸν ναὸν, ὡς ἴδιον κτῆμα δοῦσα, αὐτὴ καὶ μνημονεύεσθαι add. P

58. αὐτήν om. P

59. Ἔστι : Ἐπεὶ false scr. X : Ἔστιν P

60. σκευοφυλακεῖον P

61. Τὸ δὲ ὀνομαζόμενον ἅγιον φρέαρ καὶ τὸ θυσιαστήριον δλον καὶ ὁ τόπος τοῦ δμβω- νος καὶ ἕως τὴν μέσσην τοῦ ναοῦ post σκευοφυλάκιον δλον add. P (vide infra n. 94).

62. εἴκοσι : οσσι sscr. X

63. περικαλοῖ X

64. Ἄλλος δὲ τις εὐνοῦχος — ἀπετιμήθησαν χρυσοῦ : ὑπῆρχεν οἶκος Ἀντιόχου εὐ- νούχου ὀστιαρίου καὶ ἀπετιμήθη P

65. ἔλυπειτω X

οἰκημάτων καὶ ἡθύμει⁶⁶ τί πράξει⁶⁷. Στρατήγιος δὲ ὁ καὶ⁶⁸ μάγιστρος⁶⁹,
 40 ὁ τῶν βασιλικῶν χρημάτων ὁ φύλαξ καὶ ἀδελφοποιητὸς τοῦ βασιλέως ὑ-
 πάρχων, ὑπομιμνήσκει τὸν βασιλέα πῶς ποιήσει⁷⁰ τὸν εὐνοῦχον διὰ τινος
 τρόπου μηχανικῶς⁷¹. Ἦν δὲ ὁ αὐτὸς εὐνοῦχος φιλιππόδρομος⁷² πάνυ καὶ
 γενομένου ἵπποδρομίου⁷³ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ⁷⁴ καθεῖρξαι⁷⁵ τὸν εὐνοῦχον ἐν
 τῇ φρουρᾷ. Ἦρξατο δὲ Ἀντίοχος ὁ μέγας βοᾶν ὅτι⁷⁶ ἐὰν τὸ ἵπποδρόμιον
 45 θεάσωμαι⁷⁷, οὐ μόνον τὸν οἶκόν μου ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν μου ἀποδίδωμι⁷⁸
 καὶ ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως⁷⁹. Καὶ εὐθέως ἐξήγαγον αὐτὸν ἀπὸ τῆς
 φυλακῆς καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα, ἐν ᾧ ἐκαθέζετο⁸⁰ ἐν τῷ ἵπ-
 ποδρομίῳ. Καὶ ποιήσαντος τὴν διάπρασιν τοῦ οἴκου αὐτοῦ ὑπέγραψεν ὃ
 τε κναίστωρ⁸¹ καὶ ἡ⁸² σύγκλητος πᾶσα πρὸ τοῦ γυμνάσαι τοὺς ἵππους⁸³.
 50 Ἔθος δὲ ἦν τὸ παλαιόν⁸⁴, ἡνίκα ἀνῆρχετο ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ σέντζῳ⁸⁵, πα-
 ρευθὺς ἔτρεχον τὰ ἡνιοχεντικὰ [163r] ἄρματα τῶν ἵππων⁸⁶ καὶ διαργῆ-
 σαι δὲ τότε τοῦ γενέσθαι τὴν πράξιν σὺν⁸⁷ τῶν οἰκημάτων εὐνούχου ἔτε-

66. ἡθύμη X

67. Παρεκάλει οὖν — τί πράξει : Τοῦ δὲ δυσχεραίνοντος μὴ πράσαι τὸν ἴδιον οἶκον τῷ βασιλεῖ, φιλοδίκαιος ὢν ὁ βασιλεὺς καὶ μισοπόνηρος πρὸς τὸ μὴ θέλειν τινὰ ἀδικῆσαι ἡθύμει ἀδημονῶν, τὸ τί ἂν πράξοι. P

68. ὁ καὶ om. P

69. μάγιστρος et ubique X

70. ποιήσει : ποιήσοι X utraeque formae rectae

71. ὁ φύλαξ — μηχανικῶς : φύλαξ, ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφοποιητὸς, ὑπισχνεῖται τῷ βασιλεῖ διοικῆσαι τοῦτο διὰ τινος μηχανῆς. P μηχανικῆς X

72. φιλιππόδρομος X : φιλοἰππόδρομος P

73. ὑποδρομίου et ubique X

74. Ἦν δὲ ὁ αὐτὸς — ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (vide infra n. 76) : Ὁ δὲ ῥηθεὶς Ἀντίοχος ὁστιᾶριος φιλοἰππόδρομος ὢν, ἵππικου ἀγομένου P

75. ὁ μάγιστρος Στρατήγιος ante καθεῖρξαι add. P καθῆρξαι X : καθεῖρξεν P

76. Ἦρξατο δὲ Ἀντίοχος ὁ μέγας βοᾶν ὅτι : Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τοῦ ἵππικου (vide supra n. 74) ἤρξατο στριγγίζειν ἐκ τῆς εἰρκτῆς P

77. θεάσωμε X

78. ἀποδίδωμι X

79. ἐὰν τὸ ἵπποδρόμιον — τοῦ βασιλέως : Ἐθέσωμαι τὸ ἵπποδρόμιον καὶ τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως ποιήσω. P

80. Καὶ εὐθέως ἐξήγαγον — ἐκαθέζετο : Ἦγαγον δὲ αὐτὸν ἐν τῷ στάματι τοῦ καθίσματος, ἐν ᾧ ἐκαθέζετο ὁ βασιλεὺς P

81. κναίστωρ et ubique X

82. ἡ : οἱ X

83. Καὶ ποιήσαντος — γυμνάσαι τοὺς ἵππους : καὶ ἐκεῖσε ἐποίησε τὴν διάπρασιν ὑπογράφαντος ἐκεῖσε τοῦ κναίστορος καὶ τῆς συγκλήτου πάσης πρὸ τοῦ τοὺς ἵππους γυμνάσαι. P

84. Ἔθος δὲ ἦν τὸ παλαιόν : Τύπος δὲ ἦν ἐκ παλαιοῦ P

85. σέντζῳ : καθίσματι P

86. τὰ ἡνιοχεντικὰ ἄρματα τῶν ἵππων : οἱ ἡνιοχεντικοὶ ἵπποι P

87. nota: σὺν+ gen.

τύπωτο⁸⁸ καὶ μέχρι τὴν σήμερον. Καὶ διὰ τοῦτο ἀργῶς⁸⁹ ἐξέρχονται τὰ
 ἄρματα⁹⁰. Ἔστι δὲ ἡ διακράτησις τοῦ οἴκου τοῦ εἰνούχου τὸ στάδιον τοῦ
 55 ἁγίου φρέατος⁹¹ καὶ τὸ θυσιαστήριον ὄλον τοῦ ἁγίου βήματος⁹² καὶ ὁ
 ἄμβων⁹³ ὄλος καὶ ἕως τὸ μέσον τοῦ ναοῦ⁹⁴.

Τὸ⁹⁵ τοῦ δεξιοῦ μέρους τοῦ γυναικίτου ὄλον καὶ μέχρι τοῦ ἁγίου Βα-
 σιλείου καὶ εἰς μέρος τι τοῦ ναοῦ ὑπῆρχον οἰκήματα τινὸς εἰνούχου ὀνό-
 μ(α)τι Χαρίτωνος, τὸ ἐπώνυμον⁹⁶ Σχινοπ(ού)λου⁹⁷, ἅπερ δέδωκεν οὗτος⁹⁸
 60 μετ' εὐχαριστίας⁹⁹ χάρισμα¹⁰⁰ τῷ βασιλεῖ¹⁰¹. Τὸ δὲ ἀριστερὸν μέρος
 τοῦ γυναικίτου καὶ μέχρι¹⁰² τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ ὑ-
 πῆρχον οἰκήματα¹⁰³ Ξενοφῶντος τινὸς τῇ τέχνῃ βασιλικῇ, ὅστις ἔλεγε
 τῷ βασιλεῖ ὅτι τίμημα τριπλοῦν εἰ δίδεις¹⁰⁴ μοι, σὺ λαμβάνω τι ἀπὸ σοῦ,
 εἰ μὴ¹⁰⁵ τοῦτο ποιήσεις μοι, ἦν¹⁰⁶, ἵνα¹⁰⁷ ἵπποδρομίον γίνεταί, [ἵνα] τι-
 65 μῶμαι καὶ προσκυνῶμαι¹⁰⁸ ὑπὸ τῶν δ'¹⁰⁹ ἡνιόχων¹¹⁰. Καὶ ἐκέλευσεν ὁ βα-

88. ἐτετύποτε X

89. ἀργός X

90. διαργῆσαι δὲ τότε — ἐξέρχονται τὰ ἄρματα : διότι δὲ ἤργησαν εἰς τὴν πρᾶσιν τῶν οἰκημάτων τοῦ εἰνούχου, μέχρι τῆς σήμερον ἀργῶς ἐξέρχονται τὰ ἡνιογεντικά ἄρματα τῶν ἵπων. P

91. φραίατος X

92. βήματος X

93. ἄμβων X

94. Ἔστι δὲ ἡ διακράτησις — τὸ μέσον τοῦ ναοῦ. om. P (vide supra n. 61).

95. Τὸ scripsi : Τὸν X

96. ὀνόμιτι Χαρίτωνος τὸ ἐπώνυμον X

97. Σχινοπ(ού)λου : Σχινόπλου X : Χηνοπούλου P

98. Τὸ τοῦ δεξιοῦ μέρους — ἅπερ δέδωκεν οὗτος : Τὸ δὲ δεξιὸν μέρος τοῦ γυναικίτου ὄλον καὶ ἕως τοῦ κίονος τοῦ ἁγίου Βασιλείου καὶ ἐκ τοῦ ναοῦ μέρος τι ὑπῆρχον οἰκήματα Χαρίτωνος εἰνούχου τὸ ἐπικληθὲν Χηνοπούλου, ἃ καὶ ἐξωνίσθησαν P

99. εὐχαριστίας X

100. χάρισμα : fort. desinentia secundum oppos. δφάνια (Rom. 16, 23)

101. χάρισμα τῷ βασιλεῖ om. P

102. μέχρι : ἕως τοῦ κίονος P

103. οἰκήματα > cum P supplevi

104. δίδεις X

105. μὴ X

106. ἦν = ἐάν

107. ἵνα adv. loci = ἐνθα

108. προσκυνῶμαι X

109. βασιλικῇ, ὅστις — προσκυνῶμαι ὑπὸ τῶν δ' : βασιλικαρίων δς θέλων ἐξωνίσθηναι τὰ οἰκήματα αὐτοῦ ἠτήσατο τῷ βασιλεῖ μὴ μόνον τίμημα διπλοῦν λαβεῖν εἰς τὰς σκη-
 νὰς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα ποιήσῃ τοῦτον ἐν τῷ ἀγομένῳ ἵππικῷ, ἐν ᾧ ἐπιτελεῖται, τιμᾶσθαι καὶ
 προσκυνεῖσθαι παρὰ τῶν τεσσάρων P

110. οἰνιόχων et ubique X

σιλεύς τοῦτο παθεῖν¹¹¹ εἰς τοὺς διηνεκεῖς¹¹² χρόνους· τὸν τοιοῦτον πρὸς γέλωτα προσκυνεῖσθαι καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἵπποδρομίον¹¹³, ἵνα ἀμφιέννηται¹¹⁴ χλαμύδα λευκὴν περιέχουσαν πανταχοῦ μαύρας πάνας καὶ τινὰς ράκους¹¹⁵ ἢ πρασίνας καὶ βένετας, πάντα μετὰ μίτων¹¹⁶ ἡμφιεσμένα¹¹⁷, ὅπως καθέζεται¹¹⁸ ἐν μέσῳ τῶν καγκέλλων¹¹⁹. Καὶ τὰ ὀπισθεν αὐτῶν προσκυνούσιν οἱ δ' ἡνίοχοι τῶν ἀρμάτων¹²⁰ προτοῦ¹²¹ ἀναβῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τὰ ἄρματα¹²². Τετύπεται¹²³ δὲ¹²⁴ μέχρι τῆς¹²⁵ σήμερον, ὅς λέγεται¹²⁶ ἄρχων¹²⁷ τῶν καταχθονίων¹²⁸. Τὸ¹²⁹ δὲ ἐπίπεδον τοῦ ναοῦ καὶ οἱ δ'¹³⁰ νάρθηκες καὶ ὁ λουτήρ καὶ τὰ πέριξ¹³¹ ἅπαντα¹³² ὑπῆρχον¹³³ οἰκήματα Μαιμανοῦ πατριμίου τοῦ¹³⁴ Σελευκίας¹³⁵, ἀπετιμήθησαν δὲ¹³⁶ λίτρας ς', [163v] ὅστις πατρίκιος¹³⁷ μετὰ πολλῆς περιχαρείας δέδωκε ταῦτα¹³⁸ τῷ βασιλεῖ.

111. παθεῖν : παθῆναι X secundum infin. aoristi passivi

112. διεινεκοῖς X

113. Καὶ ἐκέλευσεν — ἐν ἡμέρᾳ ἵπποδρομίον: Τοῦ δὲ βασιλέως προστάξαντος τοῦτο, πρὸς γέλωτα πεποιήκεν εἰς τὸ διηνεκέες, ἵνα τυπωθῇ εἰς τοὺς αἰεὶ χρόνους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἀγομένου ἵππικου P

114. ἀμφιαινῆται X

115. ράκους X : melius ράκια vel ράκη

116. μήτων X

117. ἵνα ἀμφιέννηται χλαμύδα — μετὰ μίτων ἡμφιεσμένα om. P (cf. infra n. 128)

118. καθέζεται X

119. καγκέλων X

120. ὅπως καθέζεται — τῶν ἀρμάτων : καθέζεσθαι τοῦτον ἐν τοῖς καγκέλλοις μέσον καὶ τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ προσκυνεῖσθαι παρὰ τῶν ἡνιόχων P

121. πρὸς γέλωτα ante προτοῦ add. P

122. τὰ ἄρματα : τῶν ἀρμάτων P

123. τετύποτε X

124. Τετύπεται δὲ : καὶ τοῦτο διήρκεσε P

125. τῆς P

126. καλεῖται P

127. ἄρχων X

128. καταχθονίων : κα καταχθονίων X ἀμφιέννηται δὲ χλαμύδα λευκὴν μετὰ βύσσου ἡμφιεσμένην post καταχθονίων add. P (cf. supra n. 117)

129. Τὸ : Τοῦ X

130. δ' : τέσσαρες P

131. πέριξ et ubique X

132. ἅπαντα : αὐτοῦ P

133. littera a extincta ὡς scr. X

134. τοῦ om. P

135. ἐλευκίας X : Σελευκίας cum P supplevi

136. ἀπετιμήθησαν δὲ : ἄπερ ἀπετιμήθησαν P

137. ὅστις πατρίκιος : καὶ P

138. δέδωκε ταῦτα : δέδωκεν αὐτὰ P

Καταμετρήσας τὸν τόπον¹³⁹ καὶ εὐρῶν στεφανκαίαν¹⁴⁰ πέτραν ἀπὸ
 τε τοῦ θυσιαστηρίου καὶ μέχρι τῆς κάτω ἀψίδος¹⁴¹ ἕως τοῦ ἔξωθεν¹⁴²
 80 νάρθηκος¹⁴³ εἰς¹⁴⁴ χαῦνον καὶ ἀλσώδη¹⁴⁵ τόπον ἐθεμελίωσεν. Τότε¹⁴⁶
 προσκαλεσάμενος ὁ βασιλεὺς Εὐτύχιον τὸν πατριάρχην ἐποίει¹⁴⁷ εὐχήν
 περὶ συστάσεως ἐκκλησίας. Καὶ ἀρξάμενος κτίζειν τὰ θεμέλια αὐτὸς¹⁴⁸
 ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας¹⁴⁹ λαβὼν ἰδίαις χερσὶ τὸν ἄσβεστον σὺν
 τῷ ὀστράκῳ καὶ εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ [καὶ]¹⁵⁰ ἔβαλεν εἰς τὸ θεμέλ(ιον)
 85 πρῶτος¹⁵¹ πάντων. Πρὸ δὲ τοῦ ἄρξασθαι κτίζειν τὸν μέγαν ναὸν ἔκτισεν
 εὐκτήριον¹⁵², χρυσόροφον καὶ περικαλλῆ¹⁵³ μετὰ λίθων πολυτίμων καὶ
 πολυτελῶν¹⁵⁴, εἰς ὄνομα¹⁵⁵ τοῦ ἀγ(ίου) Ἰω(άννου) τοῦ¹⁵⁶ Προδρόμου·
 ὅπερ ἔστιν πλησίον τοῦ ὠρολογίου¹⁵⁷ τὸ καλούμενον βαπτιστήριον¹⁵⁸,
 ἵνα ἐκεῖσε παραμένη μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ, πολλάκις δὲ καὶ ἐσθίειν¹⁵⁹.
 90 Ἐποίει¹⁶⁰ δὲ καὶ διαβατικὸν¹⁶¹ ἀπὸ τοῦ παλατίου ἕως¹⁶² τῆς μεγάλης ἐκ-

139. Καταμετρήσας τὸν τόπον : Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς τὸν τόπον καταμετρή-
 σαις P

140. στεφανκαίαν> cum P supplevi

141. ἐθεμελίωσεν αὐτὴν γύροθεν τὰ βάρθρα τοῦ μεγάλου τρούλου· ἀπὸ δὲ τῆς ἀψίδος
 post κάτω ἀψίδος add. P ἀψίδος ubique XP

142. ἕως τοῦ ἔξωθεν : μέχρι τοῦ ἔξωτάτου P

143. ἄρθηκος X

144. εἰς : εἰς τὸν P

145. ἀλσώδη X

146. Τότε : Ἀρξάμενος δὲ τὸ θεμέλιον κτίζειν P (cf. n. 148)

147. προσκαλεσάμενος — ἐποίει : προσεκάλεσατο Εὐτύχιον πατριάρχην καὶ ἐποίησεν P

148. Καὶ ἀρξάμενος κτίζειν τὰ θεμέλια αὐτὸς : τότε P (cf. n. 146)

149. ὁ μέγας om. P

150. litterae quaedam fortasse vocab. καὶ

151. τὸν ἄσβεστον — θεμέλ(ιον) πρῶτος : τὸ ἄσβεστον μετὰ τοῦ ὀστράκου καὶ εὐχα-
 ριστῶν τῷ θεῷ ἔβαλεν ἐπὶ τῶν θεμελίων πρὸ P

152. μέγαν ναὸν ἔκτισεν εὐκτήριον : ναὸν προέκτισεν εὐκτήριον P εὐκτήριον cum P
 scripsi : οἰκητήριον X

153. περικαλλῆ : περικαλή X : περικαλλές κυκλικὸν P

154. καὶ πολυτελῶν om. P

155. εἰς ὄνομα : ὅπερ ὀνόμασε P

156. τοῦ ; non clare leg. X

157. ὠρολογίου et ubique X

158. ὅπερ ἔστιν — βαπτιστήριον : (ὅπερ ἔστι πλησίον τοῦ ὠρολογίου τὸ καλούμενον
 βαπτιστήριον) P βαπτιστήριον X

159. ἐσθίη P

160. Ἐποίειν X

161. Ἐποίει δὲ καὶ διαβατικὸν : Τότε γὰρ καὶ τὰ διαβατικά P

162. ἕως : μέχρι P

κλησίας, ἵνα διερχόμενος ὁ βασιλεὺς καθ' ἑκάστην μὴ ὁρᾶται ὑπό τινος·
 παρίστατο δὲ πάντοτε εἰς τὴν οἰκοδομὴν ὁ βασιλεὺς¹⁶³.

Ἐπιπλέον δὲ οἱ τεχνῖται, οἱ προτεύοντες¹⁶⁴ μαῖστοροι, τὸν ἀριθμὸν¹⁶⁵
 ρ' ἔχοντες ἀνὰ ἐργάτας ρ' γινόμενοι χιλιάδες ι'¹⁶⁶. Καὶ οἱ μὲν ν' μαῖστοροι
 95 μετὰ τῶν ἐργατῶν αὐτῶν ὠκοδόμουν¹⁶⁷ τὸ δεξιὸν μέρος· οἱ δὲ ἕτεροι ν'
 μετὰ τῶν ἐργατῶν αὐτῶν τὸ ἀριστερὸν μέρος¹⁶⁸. Τὸ μὲν ἐν μέρος $\Xi\Gamma$ ¹⁶⁹,
 τὸ δὲ ἕτερον ὡσαύτως $\Xi\Gamma$ ¹⁶⁹. Τοῦτο δὲ ἐπενόησεν ὁ βασιλεὺς¹⁷⁰, ὅπως
 ἐρίζοντες ἐν σπουδῇ γένηται¹⁷¹ τὸ ἔργον.

Ἄγγελος δὲ Κυρίου [164r] κατ' ὄναρ ὑπέδειξε τῷ βασιλεῖ τὴν πᾶ-
 100 σαν διαμέτρησιν τοῦ ναοῦ¹⁷². Ἐπιπλέον δὲ ὁ πρῶτος τῶν οἰκοδόμων, μη-
 χανικὸς¹⁷³ εἰς τὸ ἐγείραι ναὸν καὶ πλήρης¹⁷⁴ φρονήσεως ἐν ἐπιτηδειότητι¹⁷⁵,
 ὥστε τὸν φλοῦν τῶν δένδρων τῶν ἰτέων¹⁷⁶ καὶ τὴν κριθὴν ὑπένων¹⁷⁷ ἐν
 κακάβοις¹⁷⁸· καὶ τὸν χυλὸν¹⁷⁹ αὐτῶν ἐμίγνυν¹⁸⁰ εἰς τὸν ἄσβεστον τοῦ
 ὀστράκου διὰ τὸ γλίσχρον¹⁸¹ μιξῶδες τε εἶναι καὶ κολλητικόν¹⁸². Ἐποιοῦν

163. ἵνα διερχόμενος ὁ βασιλεὺς — οἰκοδομὴν ὁ βασιλεὺς : ἔκτισεν, ἵνα διέρχεται καθ' ἑκάστην συνεχῶς καὶ μὴ ὁρᾶσθαι παρά τινος πρὸς τὸ παρίστασθαι ἐν τῇ οἰκοδομῇ τοῦ ναοῦ. P

164. τεχνῖται et ubique X προτεύοντες X

165. τῶν ἀριθμῶν X

166. οἱ τεχνῖται — χιλιάδες ι' : τεχνῖται μαῖστορες ἑκατὸν, ἔχοντες ἕκαστος αὐτῶν ἀνὰ ἑκατὸν ἀνδρῶν, ὁμοῦ γινόμενοι χιλιάδες δέκα. P

167. οἰκοδόμουν X

168. ν' μαῖστοροι — τὸ ἀριστερὸν μέρος : πενήτηντα μαῖστορες μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτῶν τὸ δεξιὸν μέρος ὠκοδόμουν, οἱ δὲ ἕτεροι πενήτηντα ὁμοίως τὸ εὐώνυμον μέρος ὠκοδόμουν P

169. $\Xi\Gamma$ comp. (?) X

170. Τὸ μὲν ἐν μέρος — ὁ βασιλεὺς om. P

171. ὅπως ἐρίζοντες ἐν σπουδῇ γένηται : διὰ τὸ εἰς ἔριν καὶ σπουδὴν ταχέως κτίζεσθαι P

172. Ἄγγελος — τοῦ ναοῦ : Τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ναοῦ ἄγγελος κυρίου ἔδειξε κατ' ὄναρ τῷ βασιλεῖ. P

173. μηχανικὸς et ubique X

174. πλήρης X

175. πρῶτος τῶν οἰκοδόμων — ἐν ἐπιτηδειότητι : πρωτοοικοδόμος <Ἰγνάτιος> μηχανικὸς καὶ λίαν φρονήσεως ἀντεχόμενος καὶ εἰς τὸ ἐγείραι ναοὺς ἐπιτήδειος. P ἐνεπιτι-
 διότητι X

176. οἰταίων X

177. ὑπένων X forma vulgaris(?) ab ἔφω > φήνω, φαίνω, vide N. Ἀνδριώτης, Ἐτυμολογικὸ Λεξικόν, ὁ.π., sub. voc. φήνω

178. κακάβοις X

179. τῶν χυλῶν X

180. ἐμίγνυν X

181. γλίσχρον X

182. ὥστε τὸν φλοῦν — καὶ κολλητικόν : Εἰς τοὺς κακάβους δὲ ὀπτέιτο ἢ κριθή· καὶ τὸν χυλὸν αὐτῆς ἐμίγνουν τῷ ἄσβεστῳ σὺν τῷ ὀστράκῳ ἀντὶ ὕδατος· ὁ δὲ αὐτῆς χυλὸς ὑπάρ-

- 105 τε τὰς μάζας τετραγώνους¹⁸³ ἀνά πηχῶν¹⁸⁴ ν' τὸ μῆκος¹⁸⁵ καὶ τὸ πλάτος
ν', τὸ δὲ πάχος κ'¹⁸⁶· καὶ οὔτε θερμὸν ἐπετίθουν τὸ μάλαγμα¹⁸⁷ οὔτε
πάλιν χλιαρὸν¹⁸⁸ διὰ τὸ εἶναι κολλητικόν· καὶ ἐπάνω τῆς μάζης ἐτίθουν
λίθους παμμεγέθους¹⁸⁹, ἰσοπλάτους καὶ ἰσομήκους¹⁹⁰· καὶ ἦν ἰδεῖν αὐτοὺς
τότε κεκολλημένους ὡς περσίδος πεπειραμένης¹⁹¹ μετὰ ἐτέρου σιδήρου¹⁹².
- 110 Δύο δὲ πηχῶν¹⁹³ τοῦ θεμελίου ὑψωθέντος ἀπὸ¹⁹⁴ τῆς γῆς¹⁹⁵ γέγονεν
ἔξοδος χρυσοῦ λίτραι¹⁹⁶ υνβ'. Καθ' ἐκάστην δὲ ἐκόμιζον μυριαρχία¹⁹⁷
ἐκ τοῦ παλατίου καὶ ἐτίθουν ἐν τῷ ὠρολογίῳ¹⁹⁸· καὶ ὅσοι ἀνεβίβαζον λί-
θον¹⁹⁹ ἐλάμβανον²⁰⁰ ἀνὰ ἐνὸς ἀργυροῦ διὰ τὸ μὴ βλασφημῆσαι καὶ ἀκηδιά-
σαι τινὰ τοῦ λαοῦ, ὥστε τις ἐκ τῶν βασταζόντων τοὺς λίθους δι' ἀπλη-
- 115 στίαν²⁰¹ εὐθὺς εἰς γῆν κατενεχθεὶς συνετριβή διὰ τὴν ἀλαζονείαν²⁰² αὐ-
τοῦ²⁰³. Τοῦτο δὲ γέγονεν διὰ φόβον τοῦ λαοῦ²⁰⁴. Ἐπολεῖ δὲ τὴν ἔξοδον

χει γλίσχος καὶ μιξώδης καὶ κολλητικός. Ὅμοιος καὶ τὸν φλοῦν τῶν δένδρων τῶν πτελεῶν
κατατέμνοντες ἐνέβαλον τοῖς κακάβοις μετὰ τῆς κριθῆς· P κωλυτικὸν et ubique X

183. τετραγώνους X

184. ἀναπυχῶν X

185. μίκος et ubique X

186. Ἐποιοῦν τε — πάχος κ' : καὶ ἐποίησαν μάζας τετραγώνους ἐχούσας ἀνά πηχῶν
πεντήκοντα τὸ μῆκος καὶ πενήκοντα τὸ πλάτος καὶ εἴκοσι τὸ πάχος· καὶ ἐτίθουν εἰς τοὺς
θεμελίους P

187. ἐπετίθουν τὸ μάλαγμα : τοῦτο ἐτίθουν P

188. ψυχρόν, ἀλλὰ ἀντε χλιαρὸν add. P χλιαρὸν X

189. πανμεγέθους X

190. παμμεγέθους, ἰσοπλάτους καὶ ἰσομήκους : εὐμεγέθεις ἰσομήκους καὶ ἰσοπλάτους· P

191. πεπηραταμένης X part. perf. pass. verbi (?): πεπειραμένης scripti

192. αὐτοὺς τότε — ἐτέρου σιδήρου : τότε αὐτοὺς κρατεῖν οἴαπερ σίδηρον. P

193. πυχῶν X

194. ἀπὸ : ἐκ P

195. ὡς φησιν ὁ προειρημένος <Στρατήγιος ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφο>ποιητὸς ὁ καὶ
ἀπογράφων τὴν ἔξοδον post γῆς add. P

196. γέγονεν ἔξοδος χρυσοῦ λίτραι : ἐξωδιάσθησαν χρυσοῦ κεντηνάρια P

197. Καθ' ἐκάστην δὲ ἐκόμιζον μυριαρχία : Μυριαρχία γὰρ ἀργυρᾶ καθ' ἐκάστην
ἐκομίζοντο P μυριαρχία X : μυριαρχία P

198. ἐτίθουν ἐν τῷ ὠρολογίῳ : ἐτίθοντο εἰς τὸ ὠρολογεῖον P

199. λίθους P

200. καθ' ἐκάστην ἡμέραν post ἐλάμβανον add. P

201. διαπληστέαν X

202. ἀλαζωνίαν X

203. ἀνὰ ἐνὸς ἀργυροῦ — ἀλαζονείαν αὐτοῦ : ἀνὰ ἀργυροῦ ἐνός, διὰ τὸ μὴ ἀκηδιάσαι
τινὰ ἐξ αὐτῶν ἢ βλασφημῆσαι. Εἰς δὲ τῶν βασταζόντων λίθους ἀγανακτήσας καὶ στενά-
ξας εἰς γῆν κατηνέχθη καὶ συνετριβή. P

204. Τοῦτο δὲ γέγονεν διὰ φόβον τοῦ λαοῦ om. P
λοτοῦ (?) X

λαοῦ ex primo scripto

Στρατήγιος ὁ θησαυροφύλαξ ὁ καὶ μάγιστρος καὶ ἀδελφοποιητὸς τοῦ βασιλέως²⁰⁵. Τῶν πινσῶν²⁰⁶ ὑψωθέντων καὶ τῶν μεγάλων κιώνων²⁰⁷ τῶν τε Ρωμαίων καὶ τῶν πρασίνων σταθέντων καὶ τοῦ ἁγίου [164ν] κτίσματος
 120 εἰς ὕψος ἀρθέντος²⁰⁸, ὁ βασιλεὺς τὸ δειλινὸν οὔτε εἰς θρόνον αὐτοῦ ἐκαθέζετο²⁰⁹ οὔτε εἰς ὕπνον ἀπῆει²¹⁰, ἀλλ' ἐποίει σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν²¹¹ ἀπερχόμενος καθ' ἐκάστην ὥραν²¹² καὶ θεωρῶν²¹³ τοὺς τεχνίτας, τοὺς τε λιθοξόους καὶ λατόμους τῶν μαρμάρων καὶ τοὺς²¹⁴ τεκτονικοὺς καὶ πάντας τοὺς οἰκοδόμους²¹⁵, πολλὰ νουθετῶν καὶ παρακαλῶν αὐτοὺς εἰς τὸ
 125 σπουδὴν ποιεῖσθαι τοῦ ἔργου²¹⁶. ἔξωθεν²¹⁷ γὰρ²¹⁸ τοῦ μισθοῦ αὐτῶν ἐδίδου αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς κατὰ ἓνα, δύο καὶ τρισὶν νομισμάτων, καὶ ἕτερα πολλὰ εὐηργέτει²¹⁹ διὰ τὸ εἶναι προθύμους εἰς τὸ ἔργον²²⁰. Ἐρχόμενος²²¹ δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ὄρᾶν τοὺς τεχνίτας²²² καὶ τὸ ἔργον²²³ ἠμφιέννυτο²²⁴ στολὴν λευκὴν καὶ ψιλὴν²²⁵ καὶ σουδάριον ἀμυδρὸν²²⁶ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ
 130 καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ κρατῶν ράβδον κοκκίνην²²⁷.

205. Ἐποίει δὲ τὴν ἔξοδον—τοῦ βασιλέως : Τὴν δὲ ἔξοδον ἐποίει ὁ προρρηθεὶς Στρατήγιος, ὁ φύλαξ τῶν βασιλικῶν χρημάτων, ὁ καὶ ὑπάρχων πνευματικὸς ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ. P

206. πινσῶν : πιστῶν false scr. X δὲ ante πινσῶν add. P

207. μεγάλων κιώνων : κιώνων τῶν μεγάλων P

208. καὶ τοῦ ἁγίου κτίσματος εἰς ὕψος ἀρθέντος om. P

209. οὔτε εἰς θρόνον αὐτοῦ ἐκαθέζετο om. P

210. οὔτε εἰς ὕπνον ἀπῆει : οὐκ ἐκάθευδεν P ἀποίει X

211. ἐποίει σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν : εἶχε πολλὴν τὴν ἐπιμέλειάν τε καὶ σπουδὴν P

212. ἀπερχόμενος καθ' ἐκάστην ὥραν om. P

213. θεωρῶν et ubique X

214. καὶ θεωρῶν — μαρμάρων καὶ τοὺς : εἰς τὸ ὄρᾶν τοὺς τε λιθοξόους καὶ λατόμους καὶ P (cf. infra n. 223)

215. μετὰ καὶ Τρωῖλον κουβικουλαρίου post οἰκοδόμους add. P

216. πολλὰ νουθετῶν — τοῦ ἔργου : τούτους ὁρῶν σπουδὴν αὐτοῖς ἐπηγγείλατο P (cf. infra n. 220, 223)

217. ἔξωθεν X

218. ἔξωθεν γὰρ : καὶ διὰ τοῦτο ἔξωθεν P

219. ἐδίδου αὐτοῖς — εὐηργέτει : τῶν ἐργατῶν τῇ ἐβδομάδι ἅπαξ ἢ δις εὐηργέτει τούτους, ποτὲ μὲν ἀπὸ νομίσματος ἑνός, ἄλλοτε δὲ καὶ πλεῖον P ἐβεργέτει X

220. διὰ τὸ εἶναι προθύμους εἰς τὸ ἔργον om. P (cf. supra n. 216)

221. Ἐρχόμενος : Πορευόμενος P

222. τεχνίταις X

223. εἰς τὸ ὄρᾶν τοὺς τεχνίτας καὶ τὸ ἔργον om. P (cf. supra n. 214, 216)

224. εἰμφναίνητο X

225. στολὴν : ὀθόνην P ψιλὴν : ψειδὴν false scr. X

226. ἀμυδρὸν X

227. καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ κρατῶν ράβδον κοκκίνην : ἐν δὲ τῇ χειρὶ ράβδον πτενὴν κατεῖχεν. P ραῦδον κοκκίνην X

Ἀνεγείραντες δὲ τὰς ἐπάνω ἀψίδας ἐν ὑπερώῳ²²⁸ τοῦ μεγάλου²²⁹ σαββάτου²³⁰ κλητορεύσας ὁ βασιλεὺς τοὺς τεχνίτας καὶ ἐργάτας (β)...²³¹ παντὶ τῷ λαῷ²³². Ὁ πρῶτος τῶν κναιστόρων²³³ κατέλιπε τὸν υἱὸν αὐτοῦ²³⁴ πάντα τὰ ἐργαλεῖα²³⁵ τὰ πρὸς οἰκοδομὴν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῶν ὑπε-
 135 ρώων²³⁶. Ἦν δὲ ὁ παῖς ὡς εἰ δεκατεσσάρων χρόνων²³⁷. Καθεζομένου οὖν καὶ φυλάττοντος²³⁸ τοῦ παιδὸς ἐφάνη²³⁹ αὐτῷ²⁴⁰ εὐνοῦχος, λαμπρὰν ἐσοθῆτα²⁴¹ ἡμφιεσμένος καὶ φοβερός τὴν ὄψιν²⁴² —παρηλλαγμένη²⁴³ ἢ ὄψις αὐτοῦ καὶ πῦρ ἀπέστραπτεν²⁴⁴ [165r] ἐκ τοῦ προσώπου ἐκείνου—λέγων²⁴⁵ ὡς δῆθεν ἐκ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ἐκ τοῦ παλατίου εἶναι πεμφθεὶς παρὰ
 140 τοῦ βασιλέως²⁴⁶. Καὶ λέγει πρὸς τὸν παῖδα²⁴⁷: Τίνος χάριν κατέλιπον τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ οἱ τεχνίται καὶ ἀπῆλθον ἐσθίειν²⁴⁸ καὶ πίνειν εἰς ἀπληστίαν καὶ μέθην²⁴⁹; Καὶ ἀπεκρίθη ὁ παῖς: Ἴδού²⁵⁰, κύριέ μου, ταχέως^{250α}

228. ἐπάνω ἀψίδας ἐν ὑπερώῳ : ἀψίδας τῶν τε ὑπερώων P εὐνοῦμον τε καὶ δεξιῶν καὶ ταύτας στεγάσαντες κεφαλικάς ἀψίδας, ὠρίσθη ἀγαγεῖν μιλιάρσια ἐκ τοῦ παλατίου τῷ κρατοῦντι post ὑπερώων add. P ὑπερώω et ubique X

229. τοῦ μεγάλου X : ἡμέρα P

230. ἦν γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας post σαββάτου add. P

231. macula atramenti causa non leg. X

232. κλητορεύσας ὁ βασιλεὺς — τῷ λαῷ : καὶ προσέταξεν ὁ Στρατήγιος τοῦ ἐξελεθεῖν τοὺς ἐργάτες καὶ τεχνίτας εἰς τὸ ἄριστον P κατερχόμενος δὲ καὶ ὁ προρρηθὲς Ἰγνάτιος ante Ὁ πρῶτος add. P

233. κναιστόρων : καιστόρων X: οἰκοδόμων, ὁ μηχανικός, P

234. ἄνωθεν, ἐν ᾧ ἔκτιζον δεξιὸν μέρος post αὐτοῦ add. P

235. ἐργαλεῖα et ubique X

236. πάντα τὰ ἐργαλεῖα — ὑπερώων : ἄνωθεν τῶν ὑπερώων, εἰς τὸ ὄραν τὰ πρὸς οἰκοδομὴν ἐργαλεῖα ἅπαντα. P

237. Ἦν δὲ ὁ παῖς ὡς εἰ δεκατεσσάρων χρόνων : Ὁ δὲ παῖς ἦν ὡσεὶ χρόνων δεκατεσσάρων. P

238. καὶ φυλάττοντος om. P

239. ἐφάνει et ubique X

240. αὐτὸ X

241. ἐσοθίτην X

242. καὶ φοβερός τὴν ὄψιν : ὠραῖος τῷ εἶδει P

243. παρηλλαγμένη X vide infra lin. 169

244. ἀπέστρα(απτεν) vide infra lin. 169

245. παρηλλαγμένη — λέγων om. P

246. δῆθεν ἐκ τοῦ προσώπου — βασιλέως : δῆθεν ἐκ τοῦ παλατίου πεμφθεὶς P

247. πρὸς τὸν παῖδα : τῷ παιδαρίῳ P

248. κατέλιπον — ἐσθίειν : τὸ ἔργον οὐκ ἐκπληροῦσι τοῦ θεοῦ οἱ κάμνοντες ταχέως, ἀλλὰ καταλιπόντες αὐτὸ ἀπῆλθον ἐσθίειν; P ἀπῆλθων X

249. καὶ πίνειν εἰς ἀπληστίαν καὶ μέθην om. P

250. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ παῖς : Ἴδού : Ὁ δὲ παῖς λέγει ὅτι P 250α. ταχέως et ubique

ἐγείρονται²⁵¹, <ἐ>λεύσονται²⁵². Ὁ δὲ πάλιν λέγει πρὸς τὸν παῖδα: Πο-
 145 ρεύθητι καὶ²⁵³ λάλησον αὐτοῖς, ἵνα ταχέως ἐλεύσονται καὶ ἐργάζοντες²⁵⁴
 τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ τι κακοποιήσω αὐτοῖς²⁵⁵. ἀπεσταλμένος γάρ
 εἰμι παρὰ τοῦ βασιλέως²⁵⁶, ὅπως ταχέως τελειωθῇ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ²⁵⁷.
 Ὁ δὲ παῖς μετὰ πολλοῦ²⁵⁸ φόβου πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο ὅτι πτωοῦμαι²⁵⁹,
 κῆριέ <μου>²⁶⁰, μήπως ἀπὸ τῶν ἐργαλείων²⁶¹ ἀπολεσθῇ τι²⁶². Τότε ὁ εὐ-
 150 ρουῆχος πρὸς αὐτὸν εἶπεν²⁶³: Ἔλθε²⁶⁴ καὶ γὰρ ὁμνύω ἐν σοὶ ὅτι²⁶⁵ μά τὴν
 Ἀγίαν Σοφίαν, τὴν νῦν κτιζομένην <καὶ ἧ>τις²⁶⁶ ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ²⁶⁷,
 δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε, διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τοῦ ἁ-
 γίου²⁶⁸, οὐ μὴ ὑποχωρήσω τῶν ὧδε²⁶⁹, διότι παρὰ τοῦ λόγου τοῦ Ὑψίστου
 προσετάχθη καὶ προσμένειν²⁷⁰ καὶ φυλάσσειν τῶν ὧδε²⁷¹. καὶ οὐ δύν(α-
 155 κνον, εἰς ὁδὸν εἰρήνης, καὶ γὰρ τὰ ὧδε καλῶς διαφυλάττω²⁷⁵. Ταῦτα ἀκού-

251. ἐγείρονται : παραγέρονται P

252. <ἐ>λεύσονται vide infra lin. 144 ἐλεύσονται : λεύσονται X : om. P

253. Ὁ δὲ πάλιν — Πορεύθητι καὶ : Ἐκείνου δὲ πάλιν ἐλπόντος· πορευθεὶς P

254. an ἐργάζονται? post. manu i.m. δια βασάνων καὶ τὰς αὐτῶν ἐν πυρὶ
 κατακαύσ... scr. X

255. an αὐτούς? post αὐτοῖς litt. diffic. ad cognoscendum scr. X

256. ἵνα ταχέως ἐλεύσονται — παρὰ τοῦ βασιλέως om. P

257. ὅπως ταχέως — τοῦ Θεοῦ : σπεύδω γὰρ τοῦ ταχέως τελειωθῆναι τὸ ἔργον· P

258. πολλοῦ X

259. πτωοῦμε X

260. macula atramenti causa <μου> non videtur X

261. ἐργαλίων X

262. Ὁ δὲ παῖς — ἀπολεσθῇ τι : τοῦ δὲ παιδὸς φήσαντος αὐτῷ μὴ ἀπελθεῖν διὰ τὸ
 μὴ πως ἀπολεσθῶσι τὰ ἐργαλεῖα ἅπαντα P

263. Τότε — εἶπεν : ἔφη ὁ εὐρουῆχος· P

264. ἐν σπουδῇ καὶ φώρησον αὐτοῖς τοῦ ταχέως ἔλθειν post Ἔλθε add. P

265. καὶ γὰρ ὁμνύω ἐν σοὶ ὅτι : καὶ ἐγὼ ὁμνύω σοι, τέκνον, οὕτως P

266. <καὶ ἧ>τις: macula atramenti causa (<καὶ ἧ>) non videntur X

267. τὴν νῦν — τοῦ Θεοῦ : ἧτις ἐστὶ λόγος θεοῦ, τὴν νῦν κτιζομένην P

268. δι' οὗ τὰ πάντα — τοῦ ἁγίου om. P

269. ὧδε et ubique X

270. πρὸς ἐτάχθη καὶ πρὸς μένειν X

271. οὐ μὴ ὑποχωρήσω — φυλάσσειν τῶν ὧδε : οὐχ ὑποχωρῶ τῶν ὧδε — ἐνταῦθα
 γὰρ ἐτάχθη καὶ δουλεύειν καὶ φυλάττειν παρὰ τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ — P

272. δύναται X : δύν(αμ)αι scripsi

273. καὶ οὐ δύν(αμ)αι ἀπὸ τῶν ὧδε ἐξελεθῆναι om. P

274. οὐ : ὅτου καὶ P

275. Ἔλθε — διαφυλάττω om. P

σας ὁ παῖς δρομαῖος ἀπήει²⁷⁶ ἐν τῷ βασιλικῷ ἀρίστῳ ἦν γὰρ ἐν τῷ εὐ-
 κτηρίῳ²⁷⁷ τοῦ βαπτιστοῦ Ἰω(άννου), ὅτε [165v] <δ> βασιλεὺς καὶ πάντες
 οἱ τεχνῖται καθήμενοι ἐν τῷ ἀρίστῳ²⁷⁸. Τὸν δὲ ἄγγελον κατέλιπεν ὁ παῖς
 ἐν τῷ ὑπερῷῳ κτίσματι²⁷⁹. καὶ πάντα ἀφηγησάμενος ὁ παῖς τὸν πατέρα
 160 αὐτοῦ, ἀπήγαγεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ ἀπήγγει-
 λεν αὐτῷ πάντα²⁸⁰. Ἀπέστειλε δὲ ὁ βασιλεὺς τὸν²⁸¹ στρατοπεδάρχη
 εἰς τὸ ἄγιον κτίσμα, ὅπως ἴδῃ τίς ἐστὶν ὁ τὰ τοιαῦτα λαλῶν καὶ ἀπειλού-
 μενος²⁸² τοὺς μυρῖους τεχνίτας. Ὁ δὲ ἀπεκρίθη καὶ μηδένα εὐρῶν ἐκεῖ-
 σε²⁸³, προσεκαλέσατο²⁸⁴ ὁ βασιλεὺς ἅπαντας τοὺς εὐνούχους τοῦ παλα-
 165 τίου καὶ ὑπεδείκνεν αὐτοῖς τὸν παῖδα, εἰ²⁸⁵ ἐστὶν ἐξ αὐτῶν τις ὃν ἐώρακεν
 ἐν τῷ κτίσματι²⁸⁶. Ὁ δὲ παῖς ἐβόησε πρὸς τὸν βασιλέα ὅτι τούτων μὲν
 οὐδεὶς ἐφάνη ἐκεῖσε, ἀλλ' οὔτε τῆς θεωρίας ἐκείνου ἐθεασάμην εὐνού-
 χον²⁸⁷ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ²⁸⁸ ποτέ²⁸⁹. ἐκεῖνος γὰρ λευκοφορῶν ὑπῆρχε
 καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πῦρ²⁹⁰ ἐξήστραπτε²⁹¹ καὶ παρηλλαγμένη²⁹² ἦν
 170 ἡ ὄρασις²⁹³ αὐτοῦ. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ταῦτα τὰ ῥήματα, ἐπέγνω²⁹⁴

276. ἀποεί X : ἐπορεύθη P

277. οἰκτηρίῳ X : εὐκτηρίῳ scripsi (cf. supra n. 152)

278. ἐν τῷ βασιλικῷ ἀρίστῳ — καθήμενοι ἐν τῷ ἀρίστῳ om. P (vide infra n. 280)

279. τὸν δὲ ἄγγελον — κτίσματι : καταλιπὼν ἐν τῷ ὑπερῷῳ κτίσματι τὸν ἄγγελον
 Κυρίου φιλάττειν. P

280. καὶ πάντα ἀφηγησάμενος — ἀπήγγειλεν αὐτῷ πάντα : Ὡς δὲ κατήλθεν ὁ παῖς,
 εὐρῶν τὸν πατέρα αὐτοῦ τὸν πρωτοκτίστην μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἐξηγήσατο πάντα P καὶ
 ὁ πατὴρ λαβὼν τὸν παῖδα ἤγαγεν ἐπὶ τὸ ἀριστον τοῦ βασιλέως· ἐκεῖσε γὰρ ἦν ὁ βασιλεὺς
 ἐσθίων ἐπὶ τὸ εὐκτηριον τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ ἐν τῷ ὠρολογεῖῳ. post πάντα
 add. P (vide supra n. 278)

281. τὸν super στρατοπαιδάρχη scriptum macula atramenti causa paene susp. X

282. ἀπυλοῖμενος X

283. Ἀπέστειλε δὲ — εὐρῶν ἐκεῖσε om. P

284. πρὸς ἐκαλέσατο X

285. ἢ X

286. προσεκαλέσατο — ἐν τῷ κτίσματι : Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας τὰ ῥήματα τοῦ
 παιδὸς προσεκαλέσατο πάντας τοὺς εὐνούχους καὶ ὑπεδείκνεν ἕνα ἕκαστον αὐτῶν τῷ
 παιδαρίῳ λέγων· 'μήτι οὗτός ἐστιν;' P

287. Ὁ δὲ παῖς — εἰνούχον : Ὁ δὲ παῖς βοήσας μήτινα εἶναι ἐξ αὐτῶν τῆς θεωρίας
 ἐκείνου τοῦ εἰνούχου ὃν ἐν τῷ ναφ ἔθεόσατο P

288. τοῦτο X

289. ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ποτέ om. P

290. πῦρ : macula atramenti causa ὅρ non videtur X; vide supra lin. 138

291. ἐξήστραπτε X; vide supra lin. 138

292. παρηλλαγμένη X; vide supra lin. 137

293. ὄρασις X

294. ἐπ' ἔγνω X

καὶ εἶπεν: Ἀληθῶς τὰ ρήματα ταῦτα καὶ ὁ ὄρκος ἐκ πνεύματος ἁγίου
 ἐστίν. Καὶ ἄγγελος Κυρίου ἦν ὁ ταῦτα λαλήσας²⁹⁵. Ἐβόησε δὲ πρὸς τὸν
 Θεὸν λέγων: Εὐχαριστῶ σοι, βασιλεῦ ἀόρατε, ὅτι ἐφανέρωσας ἡμῖν τὸ
 εἶδος σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὴν ἀδημονίαν μου καὶ μέριμναν, ἣν
 175 εἶχον ἐν τῇ ψυχῇ μου, τὸ πῶς καλέσω τὸ ὄνομα τοῦ ναοῦ τοῦ κτιζομένου
 ἐπὶ τῷ σῶ ὀνόματι²⁹⁶. Ἀπεκάλυψάς μοι διὰ τοῦ σοῦ ἀγγέλου καὶ φύλακος
 τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ πινσοῦ τῆς ἄνω
 ἀψίδος τῆς μεγάλης, τῆς ἐρχομένης ἐπὶ τὸν τροῦλον τὸν μέγαν²⁹⁷. Τότε ὁ
 βασιλεὺς ἀξιώμασι [166r] καὶ δώροις πολλοῖς πλουτίσας²⁹⁸ τὸν παῖδα
 180 ἀπέστειλεν αὐτὸν μετὰ βουλῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἔν τῇ Ἰκαρίᾳ²⁹⁹ τῆς
 <Κυ>κλάδου νήσου†³⁰⁰ εἰς ἔξορίαν³⁰¹.

Φθασάντων δὲ τῶν οἰκοδόμων εἰς τὰ δεύτ<ε>ρα³⁰² ὑπερῶα καὶ ἐγει-
 ράντων τοὺς ἐπάνω κίονας καὶ τὰς ἐν ὕψει ἰσταμένας³⁰³ καὶ σκεπάσαντες³⁰⁴
 τὰ πέριξ ἅπαντα³⁰⁵, ἐξέλιπε τὸ χρυσίον³⁰⁶ τοῦ παλατίου καὶ ἐν πολλῇ³⁰⁷

295. Ἐκεῖνος γὰρ λευκοφορῶν — ὁ ταῦτα λαλήσας : ἔγνω τότε ὁ βασιλεὺς, ὅτι ἄγγε-
 λος κυρίου ἐστίν καὶ τὸ ρῆμα γνώριμόν ἐστιν καὶ ὁ ὄρκος αὐτοῦ· εἰπόντος δὲ τοῦ παιδός,
 ὅτι λευκοφόρος ἐτύγγανε καὶ αἱ παρειαὶ αὐτοῦ πῦρ ἀπέπεμπον καὶ ἐνηλλαγμένη ἦν ἡ πρό-
 σοψις αὐτοῦ, P

296. Ἐβόησε δὲ — ἐπὶ τῷ σῶ ὀνόματι : μεγάλως ἐδόξασε τὸν θεὸν ὁ βασιλεὺς λέγων
 ὅτι 'εἶδοκεῖ ὁ θεὸς εἰς τὸ ἔργον τοῦτο καὶ ὅτι ἔφρασις πολλή μοι ὑπῆρχε, πῶς δὴ καλέσω
 τὸν ναόν.' P καὶ ἔκτοτε ἔλαβε τὴν προσηγορίαν ὁ ναὸς 'ἁγία Σοφία', ὁ λόγος τοῦ θεοῦ
 ἐρμηνευόμενος. Καὶ σκοπήσας ὁ βασιλεὺς εἶπεν οὕτως· 'μὴ ἐάσαι τὸν παῖδα ὑποστρέφαι
 εἰς τὴν οἰκοδομήν, ἵνα εἰς τὸ διηνεκὲς φυλάττη ὁ ἄγγελος, καθὼς εἶπεν ἐν ὄρκῳ. Ἐὰν γὰρ
 ὁ παῖς ὑποστρέφῃ καὶ εὐρεθῇ ἐν τῷ κτίσματι, καὶ ὁ ἄγγελος κυρίου ὑποχωρήσει'. Βουλευ-
 σαμένου δὲ τοῦ βασιλέως τοὺς κρείττους τῆς συγκλήτου καὶ ἱερατικούς ποιμένας, εἶπον
 αὐτῷ μὴ ἀποστεῖλαι τὸν παῖδα εἰς τὴν οἰκοδομήν κατὰ τὸν ὄρκον τοῦ ἀγγέλου, ὅπως ἐκ
 θεοῦ φυλάξει τὸν ναὸν ἕως τέλους κόσμου. post ναὸν add. P

297. μέγα X

298. πλουτήσας X

299. ἐν τῇ καρδίᾳ X

300. τῆς κλάδου νήσου X : εἰς τὰς Κυκλάδας νήσους. P

301. Ἀπεκάλυψάς μοι — εἰς ἔξορίαν : Ὁ δὲ βασιλεὺς πλουτίσας τὸν παῖδα καὶ ἀξιώ-
 μασι δοξάσας, ἀπέστειλε μετὰ βουλῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν ἔξορίᾳ εἰς τὰς Κυκλάδας νή-
 σους. Ἐγένετο ἐδῶ τὸ ρῆμα πρὸς τὸν παῖδα τοῦ ἀγγέλου ὅπως ἐκ θεοῦ φυλάξει τὸν ναὸν
 φήσαντος εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ πινσοῦ τῆς ἄνω ἀψίδος τῆς ἀνερχομένης ἐπὶ τὸν τροῦλον. P

302. δεύτ X

303. ἐν ὕψει ἰσταμένας : καμάρας P

304. σκεπασάντων P

305. ἅπαντα om. P

306. τῷ χρυσίῳ X

307. πολῆ X

- 185 ἀθυμία καὶ θλίψει ὑπῆρχεν ὁ βασιλεύς³⁰⁸. Ἰσταμένου δὲ³⁰⁹ αὐτοῦ εἰς τὰ ὑπερῶα τῆς ἀνωτάτω βαθμίδος³¹⁰ καὶ θεωρῶν τοὺς τεχνίτας³¹¹ — ἔμελλον³¹² γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐγειραὶ τὸν τροῦλον τὸν μέγαν³¹³, ἦν δὲ ὡς ὥρα σαββάτου³¹⁴ — καὶ ἀδολεσχῶν τί διαπράξεται διὰ τοῦ χρυσοῦ ἐφάνη³¹⁵ εὐνοῦχος λευκοφόρος φοβερός καὶ λαμπρότερος τοῦ ἡλίου³¹⁶ καὶ λέγει πρὸς αὐτόν³¹⁷: Τί λυπεῖ σε, δέσποτά μου³¹⁸; Ὁ βασιλεὺς ἀπεκρίθη: Τὸ χρυσοῦν τοῦ παλατίου ἐξέλιπε καὶ τούτου χάριν ἀδημονῶ ὅτι οὐκ ἔχω ἵνα δώσω τοῖς τεχνίταις³¹⁹ τὸν³²⁰ μισθὸν αὐτῶν. Καὶ ὁ λαμπροφόρος ἐκεῖνος ἀπεκρίθη μετὰ περιχαρίας τῷ βασιλεῖ: Μὴ λυπεῖ περι τούτου καὶ μὴ ἀδημόνει³²¹, ἀλλὰ αἰριον ταχὺ ἀπόστειλόν μοι ἐκ τῶν μεγιστάνων σου
- 195 πιστὸν καὶ λοιπὸν οὖς³²² κελεύεις καὶ ὑπ... π.η ὅσον κελεύεις³²³ καὶ εὐρησθαι³²⁴. Ἐγὼ γὰρ μένω αὐτὸς ἐν τῇ χρυσεῖα³²⁵ πόρτα³²⁶ καὶ δανείσω³²⁷ σοι ὑπὲρ χρυσοῦν χάραγμα καὶ ὑπὲρ χαρῖσματος³²⁸ ὅσον θέλεις³²⁹. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ὡς ἐν ἐκστάσει γενόμενος, ἐπελάθετο ἐρωτῆσαι αὐτόν τίς ἐστίν

-
308. ἐξέλιπε — ὁ βασιλεὺς : ἠθύμει ὁ βασιλεὺς διὰ τὸ μὴ ἔχειν χρυσοῦ ποσότητα. P
 309. δὲ : οὖν P
 310. τῆς ἀνωτάτω βαθμίδος : τῶν κτισμάτων P
 311. καὶ θεωρῶν τοὺς τεχνίτας om. P
 312. ἔμελον X
 313. μέγα X
 314. ἔμελλον γὰρ — σαββάτου : μέλλοντος ἐγειραὶ τὸν τροῦλον κατὰ <ἐκ>την ὥραν τοῦ σαββάτου, P ὡς ἤδη βαθέου ἀρίστου post σαββάτου add. P
 315. καὶ ἀδολεσχῶν — ἐφάνη : ἀδημονοῦντος τοῦ βασιλέως, ἐφάνη αὐτῷ P
 316. φοβερός καὶ λαμπρότερος τοῦ ἡλίου om. P
 317. καὶ λέγει πρὸς αὐτόν : εἰρηκῶς αὐτῷ P
 318. Τί λυπεῖ σε, δέσποτά μου : τί λυπήσαι, δέσποτα, περι χρημάτων; P (vide infra n. 321)
 319. τεχνήτας X
 320. τὸν ex primo scripto τῶν X
 321. Ὁ βασιλεὺς ἀπεκρίθη — μὴ ἀδημόνει om. P (vide supra n. 318)
 322. οἷς X
 323. ὅσον κελεύεις : on esst. X ἀλλὰ αἰριον — ὅσον κελεύεις : πρόσταξον ἐξελεῖν αἰριον ταχὺ ἐκ τῶν μεγιστάνων σου P
 324. εὐρίσθαι X
 325. χρυσία et ubique X
 326. καὶ εὐρησθαι — πόρτα om. P
 327. δανήσω X
 328. χαρῖσμος X
 329. καὶ δανείσω σοι — ὅσον θέλεις : καὶ νομίσω σοι χρυσοῦ χάραγμα ὅσον ἂν βούλη. P

καὶ πόθεν³³⁰. Τῇ δὲ ἐπαύριον³³¹, κατὰ τὸν λόγον αὐτοῖς³³², ἀπέστειλεν³³³
 200 ὁ βασιλεὺς τὸν κναίστορα Βα[166ν]σιλίδην καὶ ὑπαρχον³³⁴ Θεόδωρον τὸν
 καὶ πατρίκιον καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ καὶ ὑπηρέτας³³⁵ ν' καὶ τετρά-
 ποδα ὑποζύγια κ' καὶ χ. . . . γο βουλγίδων³³⁶. Καὶ ἐξελθόντες τὴν χρυ-
 σείαν πόρταν εὗρον ἐκεῖσε τὸν εὐνοῦχον³³⁷, ἡλίου μορφὴν ἔχοντα καὶ τὸ
 205 ἔνδυμα αὐτοῦ <ἀπ>αστράπτων³³⁸ ἐφ' ἵππῳ πυρίνῳ καθήμενον· καὶ παρα-
 λαβῶν³³⁹ ἤγαγεν αὐτοὺς ἐν τῷ τριβουνάτῳ³⁴⁰. Ἐφάνησαν δὲ αὐτοῖς³⁴¹
 παλάτια χρυσόφορα καὶ τρίκλινοι κεκοσμημένοι³⁴². Ἀποκαταβάντων δὲ
 αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἵππων ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ὁ εὐνοῦχος εἰς κλίμακα³⁴³ χρυ-
 σόφορον καὶ λίαν³⁴⁴ θαυμαστήν. Καὶ ἐκβαλὼν χρυσίον κλειστὸν³⁴⁵ ἤνοιξε
 210 κουβούκλιον³⁴⁶ χρυσόφορον, κείμενον εἰς τὸ ἔδαφος χρυσοῦ χαράγμα<α>-
 τος³⁴⁷ ἐκ καθαροῦ γέμον³⁴⁸. Καὶ λαβὼν ὁ εὐνοῦχος πτύον³⁴⁹ ἔβαλεν ἐφ'
 ἓνα ἕκαστον βουλγίδιον ἀνὰ τεσσάρων κεντηναρίων γεμίσας βουλγίδια

330. Ὁ δὲ βασιλεὺς — καὶ πόθεν om. P

331. ἐλθὼν ὁ εὐνοῦχος καὶ εὗρον τὸν βασιλέα ὅτι ἐπορεύετο ἐπὶ τὸ δῶν τὰ κτίσματα
 post ἐπαύριον add. P

332. κατὰ τὸν λόγον αὐτοῖς om. P αὐτοῦς X

333. ἀπέστειλεν : δέδωκεν P

334. post καὶ 3 aut 4 litterae, quae non leg.; post eas secunda manu ὑπαρχον
 supra textum inter καὶ et Θεόδωρον scr. X

335. οἰπηρέτας X

336. τὸν κναίστορα — βουλγίδων : τὸν τε Στρατήγιον καὶ Βασιλίδην τὸν κναίστορα
 καὶ Θεόδωρον πατρίκιον τὸ ἐπίκλην Κολοκύνθη τὸν καὶ ἑπαρχον καὶ ὑπηρέτας μέχρι τῶν
 πενήτηκοντα καὶ ἡμόρους εἴκοσι βουλγιδίων ζυγῶν P

337. Καὶ ἐξελθόντες — τὸν εὐνοῦχον : τούτους λαβῶν ὁ εὐνοῦχος ἐξῆλθεν τῆς χρυσοῦς
 πόρτης. P

338. <ἀπ>αστράπτων X

339. παραβαλὼν et λα sup. βα scr. X

340. καὶ παραλαβῶν — τριβουνάτῳ : Καὶ ἐλθόντες εἰς τὸ τριβουνάλιον P αὐτοῖς X

341. δὲ αὐτοῖς : μὲν τοῖς ἀποσταλείσι P

342. χρυσόφορα καὶ τρίκλινοι κεκοσμημένοι : κτιστὰ θαυμαστὰ P κεκ.. μμένοι
 X: κεκοσμημένοι supplevi

343. Ἀποκαταβάντων — κλίμακα : ἐκ τῶν ἵππων δὲ καταβάντες ἀνεβίβασεν αὐτοὺς
 ὁ εὐνοῦχος εἰς κλίμακα P κλήμακα et ubique X

344. χρυσόφορον καὶ λίαν om. P

345. χρυσίον κλειστὸν : κλεῖδα λαμπρὰν χαλκῆν P

346. καὶ ὡς φησιν Στρατήγιος ὁ μάγιστρος, post κουβούκλιον add. P

347. χαράγματος X

348. χρυσόφορον, κείμενον — γέμον : ἦν τὸ ἔδαφος ἐστρωμένον καὶ πεπληρωμένον
 χρυσοῦ χαράγματος. P γέμων X

349. ὁ εὐνοῦχος πτύον : πτύον ὁ εὐνοῦχος P

- κ'· μετὰ τοῦ πτύου ὁμοῦ γινόμενα ὀγδοήκοντα κεντηνάρια³⁵⁰. Φορτώσας δὲ τὰ ζῶα ἀπέστειλεν αὐτὰ εἰπὼν ταῦτα: Κομισάτω τῷ βασιλεῖ Ἰουστινιανῶ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τοῦ λόγου Θεοῦ τῆς ἁγίας σοφίας. Καὶ
- 215 ἀσφαλίσάμενος πάλιν ἔμπροσθεν αὐτῶν τὸ κουβούκλιον, ὅθεν δέδωκεν αὐτοῖς τὸ χρυσίον³⁵¹ τῷ βασιλεῖ³⁵². ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰουστιν(ιανός) ἐξεπλάγη καὶ θαυμάσας εἶπεν³⁵³: Ἐν ποίῳ τόπῳ εἰσήλθ<ατε> καὶ τίς ἐστίν³⁵⁴ ὁ εὐνοῦχος ὁ τὴν τοσαύτην δωρεὰν τοῦ χρυσοῦ παρασχὼν ἡμῖν³⁵⁵; Οἱ δὲ ἀπήγγειλαν αὐτῷ τὸν τόπον τῶν οἰκημ<ά>των³⁵⁶ τοὺς τε τρικλίνους καὶ
- 220 τὰ κουβούκλια τὴν τε χρυσῆν κλίμακα καὶ χρυσόφορον καὶ περὶ τῆς κλειδῶς τῆς λαμπροτάτης³⁵⁷ καὶ ὅτι χρυσίον εἶχεν κεχηρμένον ἐν τῷ ἐδάφει³⁵⁸ τοῦ κουβουκλίου πλῆθος ἄπειρον³⁵⁹ ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ³⁶⁰. Προσδοκῶν³⁶¹ δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν ἐπαύριον ἀπελθεῖν τὸν εὐνοῦχον³⁶², ὅπως ταῖς [167r] <πρ>επούσαις τιμαῖς καὶ ἀξιώμασιν ἀντημείφατο³⁶³ αὐτόν³⁶⁴, αὐ-
- 225 τὸς δὲ <οὐ>δαμοῦ ἐφάνη³⁶⁵. Ὡς οὖν εἶχεν ὁ χριστιανικώτατος³⁶⁶ βασιλεὺς, τί ἐχρόνησε³⁶⁷; Ἀπέστειλε τὸν αὐτοῦ ἀκόλουθον³⁶⁸ καὶ ἑτέρους ἀρχοντας³⁶⁹. Ἀπελθόντες δὲ ἐπὶ τὸν τόπον οὐδένα εὖρον³⁷⁰, ἀλλ' οὐδὲ ἴχνος

350. ἀνὰ τεσσάρων — ὀγδοήκοντα κεντηνάρια : κεντηνάρια χρυσοῦ τέσσαρα, ὁμοῦ κεντηνάρια ὀγδοήκοντα· P

351. αὐτοῖς τὸ χρυσίον : αὐτοὺς τῷ χρυσίῳ X

352. Φορτώσας — τὸ χρυσίον τῷ βασιλεῖ : καὶ δοὺς αὐτοῖς ἀπέστειλεν εἰς τὸν βασιλέα. Καὶ κλειδῶσας ἔμπροσθεν αὐτῶν τὸ κουβούκλιον, ἐν ᾧ ἦν τὸ χάραγμα, ἔφη αὐτοῖς: Ὑμεῖς κομίσασθε ταῦτα τῷ βασιλεῖ εἰς τὸ κατακενῶσαι εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ. Ὁ δὲ εὐνοῦχος κατελείφθη ἐκεῖσε. Καὶ ἐλθόντες ἤγαγον τῷ βασιλεῖ τὸ χρυσίον, P

353. ὁ δὲ βασιλεὺς — εἶπεν : καὶ ἐκπλαγείς ὁ βασιλεὺς ἔφη αὐτοῖς· P

354. ἀπέλθασθε καὶ τίς ἦν P

355. ὁ τὴν τοσαύτην — ἡμῖν om. P

356. Οἱ δὲ ἀπήγγειλαν — τῶν οἰκημ<ά>των : Καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα τὸν τε τόπον τῶν οἰκημάτων αὐτοῦ P οἰκημάτων X

357. τοὺς τε τρικλίνους — λαμπροτάτης om. P

358. ἐδάφη X

359. κεχηρμένον — ἄπειρον : κεχυμένον ἐπὶ τὸ κουβούκλιον αὐτοῦ εἰς πλῆθος πολλόν. P

360. ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ om. P

361. Καραδοκῶν P

362. τὴν ἐπαύριον ἀπελθεῖν τὸν εὐνοῦχον : τὸν εὐνοῦχον ἐλθεῖν εἰς αὐτόν P

363. ἀνταμίφατο X

364. ὅπως ταῖς — αὐτόν om. P

365. αὐτὸς δὲ <οὐ>δαμοῦ ἐφάνη : καὶ ὡς οὐ παρεγένετο, P

366. χριστιανικώτατος X

367. Ὡς οὖν — ἐχρόνησε om. P ἐχρόνησε X : melius fortasse ἐφρόνησε

368. ἀπέστειλε τὸν αὐτοῦ ἀκόλουθον : ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς τὸν ἀκόλουθον αὐτοῦ P εἰς τὸν εὐνοῦχον· post αὐτοῦ add. P

369. καὶ ἑτέρους ἀρχοντας om. P

370. εὖρων X

- οἰκίας ... ἀλλὰ πάντα ἄοικα. Ἐγνώρισε δὲ³⁷¹ τῷ βασιλεῖ πάντα. Ἐκπλα-
 γεῖς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ θαύματι³⁷² ἔδωκεν δόξαν τῷ Θεῷ
 230 καὶ εἶπε³⁷³: Νῦν ἔγνω ὅτι ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν ἅγιον ἄγγελον αὐτοῦ καὶ
 ὡς ἠθέλησεν ἔχαρίσατο ἡμῖν τὴν <ὕσ>τάτην δωρεὰν τοῦ θεοχαράκτου
 χρυσοῦ. Ὅντως θαυμαστός³⁷⁴ ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ³⁷⁵!
- Ἐν δὲ τῷ μέλλειν³⁷⁶ τεχνίτας³⁷⁷ τὴν μίαν κάμινον κάμαρον³⁷⁸ καὶ πάλιν
 μεταμεληθεὶς εἶπεν ὁ βασιλεὺς, ἵνα γένηται δικάμαρος, ὅπως μὴ δόξη
 235 τι βάρος πολὺ, διότι ἰκριώματα³⁷⁹ οὐκ ἔθετο ὡσπερ ἔθετο ἐν τῷ <ν>άρθηκι³⁸⁰
 καὶ ἐν ταῖς πλευραῖς³⁸¹ τοῦ ναοῦ. Τῶν δὲ λοιπῶν τεχνιτῶν τοῦ
 πλήθους πάντων λεγόντων ὅτι μία κάμαρος ἐπαρκεῖ³⁸² φωτίζειν ὄλον τὸν
 ναόν, ὁ δὲ πρωτομαῖστορ³⁸³ ἀδημονῶν ὅτι εἶπεν ὁ βασιλεὺς γενέσθω μίαν
 θυρίδα, ἄλλοτε³⁸⁴ δύο, οὐκ εἶχε περὶ τοῦτο τί πράξει καὶ ἦν ἐν πολλῇ ἀθυ-
 240 μίᾳ³⁸⁵. Ἐν ἡμέρᾳ δ' ὥρα γ'³⁸⁶, ἐφάνη αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου, ἐν ὁμοιώματι
 τοῦ βασιλέως, ἡμφιεσμένος ἐσθῆτα³⁸⁷ βασιλικὴν καὶ στέφανον φορῶν ἐπὶ
 τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Καὶ λέγει πρὸς τὸν πρωτομαῖστορα³⁸⁸: Θέλω ἵνα

371. Ἀπελθόντες δὲ — Ἐγνώρισε δὲ : καὶ εὐρῶν τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐθεάσατο τὰ παλάτια, ὄλον ἄοικον καὶ ὑποστρέφας ἐγνώρισεν P

372. θαύμι X

373. ὁ βασιλεὺς — εἶπε : καὶ γνοὺς εἶπεν ὅτι ἄληθῶς τοῦτο τοῦ θεοῦ θαῦμα γέγονεν, ἵνα γνῶμεν' καὶ μεγάλως ἐδόξασε τὸν θεόν. P

374. ὄντος θαυμαστῶς X

375. Νῦν ἔγνω — ἁγίοις αὐτοῦ om. P ἔγνω X

376. τὸ ἅγιον θυσιαστήριον τελειῶσαι καὶ διὰ τῶν στοῶν φωταγωγῆσαι τῶν διὰ τῶν ὑελίων ὄντων προσέταξε post μέλλειν add. P

377. τεχνήταις X

378. τεχνίτας τὴν μίαν κάμινον κάμαρον : τὸν μηχανικόν, ἵνα γένηται ὁ μύαξ μονοκάμαρος P

379. ἐκκριώματα false pro ἰκριώματα X

380. ἄρθηκι X

381. εἶπεν ὁ βασιλεὺς — ταῖς πλευραῖς : προσέταξεν γενέσθαι δίφωτον μετὰ δύο ἀψίδων διὰ τὸ μὴ δέξασθαι βάρος, ὅτι ἐκεῖσε κριώματα οὐκ ἔθεντο, ὡσπερ ἐν τῷ νάρθηκι καὶ ἐπὶ τὰς πλευρὰς P

382. ἐπαρκεῖ scripsi : εὐαρκεῖ X : εὐαρκῶ in lexicis deest

383. πρωτομαῖστορ X

384. ἄλλ' ὅτε X

385. τοῦ πλήθους πάντων — ἐν πολλῇ ἀθυμία : ἀντιλεγόντων, ὡς μία καμάρα φωτίζει τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀδημονοῦντος τοῦ πρωτοοικοδόμου τὸ τί ἂν ποιήσει, ὅτι ποτὲ μὲν λέγει ὁ βασιλεὺς μίαν ἀψίδα γενέσθαι, ἄλλοτε δὲ δύο, καὶ ἐστῶτος αὐτοῦ ἐκεῖσε καὶ ἀκηδιῶντος, P

386. Ἐν ἡμέρᾳ δ' ὥρα γ' : ἡμέρᾳ δ' ὥρα ε' P

387. ἐσθῆτα X

388. τοῦ βασιλέως ἡμφιεσμένος — τὸν πρωτομαῖστορα : Ἰουστινιανοῦ μετὰ βασιλικῆς ἐσθῆτος καὶ ἐρυθρῶν πεδίλων καὶ φησι τῷ τεχνίτῃ P

ποιήσης μοι τὴν ἅγιαν <κόγ>χη³⁸⁹ τοῦ βήμκα>τος³⁹⁰ τρίφωτον διὰ τριῶν
 245 καμαρῶν καὶ τριῶν στοῶν, εἰς τύπον καὶ εἰκόνα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου
 τριάδος πατρὸς³⁹¹, υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος. Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἄγγελος
 ἀφανῆς ἐγένετο. Καταπλαγείς οὖν ὁ μαῖστωρ δρομαῖος ἤλθε πρὸς τὸν
 βασιλέα καὶ ἀντέλεγεν αὐτῷ αὐστηρῶς³⁹²: Δέσποτά μου, οὐκ ἔχεις [167v]
 ἓνα λόγον. Πρῶτον μὲν προσέταξάς μοι³⁹³ θυρίδας γενέσθαι δύο καὶ ὅτε
 250 αὐτὰς ἠρξάμην, ἀρτίως παρέστης μοι λέγων τρεῖς θυρίδας ποίησον τὸ
 ἅγιον βῆμα εἰς ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος³⁹⁴.
 Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν μαῖστορα: Πιστευσον, ἀδελφέ, ἐν τῇ
 χάριτι τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἐξῆλθον ἀπὸ τοῦ παλατίου τὴν ἡμέραν καὶ
 ὥραν ἐκείνην, ἦν μοι λέγεις, ἀλλ' ἀμφοτέροι δοξάσωμεν τὸν Θεόν. Καὶ
 255 γίνωσκε ἀληθῶς ὅτι ἄγγελος Κυρίου ἦν ὁ λαλήσας ταῦτα καὶ ὡς προσέ-
 ταξέν³⁹⁵ σοι ποίησον. Καὶ ἐποίησε κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἀγγέλου θυρίδας
 τρεῖς³⁹⁶.

Ἀπέστειλε δὲ ὁ βασιλεὺς Τρώϊλον³⁹⁷ σπαθοκουβουλάριον³⁹⁸ καὶ Θεό-
 δωρον ἑπαρχον καὶ Βασιλίδην κναίστορα ἐν τῇ νήσῳ τῆς Ρόδου³⁹⁹ καὶ ἔ-
 260 καμναν ἐκεῖσε βήσσαλα μετὰ τῆς πηλοῦ τῆς ροδίου⁴⁰⁰, ἰσόπλατα ἰσόμηκα
 καὶ ἰσόσταθμα μεγάλα λίαν· ἐπέγρακρον δὲ αὐτὰ καὶ μετὰ σφραγίδος⁴⁰¹

389. <κόγ>χη: macula attramenti causa κόγ non videtur X

390. βήματος X

391. ποιήσης μοι — πατρὸς: μοι ποιήσης τρίφωτον τὸν μύκα καὶ διὰ τριῶν στοῶν εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ P

392. Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἄγγελος — αὐστηρῶς: Παρευθὲ δὲ ἀφανῆς ἐγενόνη καὶ καταπλαγείς ὁ μαῖστωρ παρεγένετο πρὸς τὸ παλάτιον καὶ ἀντέλεγε τῷ βασιλεῖ αὐστηρῶς ὅτι P

393. πρὸς ἑταξάς μι X

394. Δέσποτά μου — ἁγίου πνεύματος: 'σύ, βασιλεῦ, λόγον ἓνα οὐκ ἔχεις· μέχρι τῆς ἀρτι ἐβάσ ποιεῖν με μίαν στοάν, ἄλλοτε δὲ δύο ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ ὅταν ἐτελείωσα τὸ ἔργον, παρέστης μοι λέγων ὅτι ἐν τρισὶ καμάραις φώτισον τὸ θυσιαστήριον διὰ τὴν τῆς Τριάδος πίστιν.' P

395. ὅς πρὸς ἑταξεν X

396. Ταῦτα ἀκούσας — θυρίδας τρεῖς: 'Ὡς δὲ ἐγνώρισεν ὁ βασιλεὺς ὅτι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ ἐκ τοῦ παλατίου αὐτοῦ οὐκ ἐξῆλθε, ἀκριβῶς ἐπέγνω ὅτι ἄγγελος κυρίου ἦν ὁ λαλήσας σοι, καὶ ὡς εἶπέν σοι, οὕτως καὶ ποίησον'. P Πάντες δὲ οἱ πινσοὶ ἐξωθεν καὶ ἐσωθεν ὑπὸ σιδηρῶν μοχλῶν κριτοῦνται ἐγκλιμασμένοι πρὸς τὸ ἀλλήλους κρατεῖν καὶ εἶναι ἀμετακινήτους. Ἡ δὲ ἐμπλασις αὐτῶν πάντων τῶν πινσῶν μετὰ ἐλαίου καὶ ἀσβέστου καὶ οὕτως ἐπάνω ἀνέστησεν τὰς ποικίλας ὀρθομαρμαρώσεις post ποίησον' add. P

397. Τρώϊλον X

398. σπαθοκουβουλάριον: κομβικουλάριον P

399. κναίστορα ἐν τῇ νήσῳ τῆς Ρόδου: κναίστωρα ἐν τῇ 'Ρόδῳ νήσῳ P

400. ἔκαμναν — τῆς ροδίου: ἔκαμνον ἐκεῖ μετὰ τῆς πηλοῦ βήσσαλα P

401. ἰσόπλατα ἰσόμηκα — σφραγίδος: ἰσόσταθμα καὶ ἰσόμηκα παμμεγέθη σφραγίζοντα P

οὕτως, ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς καὶ οὐ σαλευθήσεται, βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ⁴⁰² πρὸς πρωτὶ πρωτῷ⁴⁰³. Ὁ δὲ σταθμὸς τῶν ἰ' βησσαλίδων ἰσοσταθμεῖ μετὰ ἡμετέρου ἐνὸς βησσαλίον⁴⁰⁴, διὰ τὸ εἶναι τὸν πηλὸν ἐκεῖνον ἔλαφρον πάνυ καὶ φουσκοειδῆ καὶ λακκούδη⁴⁰⁵ καὶ κοῦφον⁴⁰⁶. Καὶ ἀποκομίσαντες δὲ αὐτάς καὶ μετὰ τὸ συμπληρῶσαι τὰς μεγάλας δύο <ο> καμάρων τοῦ τρούλου ἤρξαντο κυλίειν τὸν μέγαν τρούλον· ἐτίθεντο δὲ ἰβ' βήσσαλα, καὶ μεταξὺ αὐτῶν εἰς τὰ⁴⁰⁷ διάκουφα ἐτίθουν τὰ λείψανα διαφόρων καὶ μεγάλων ἀγίων, ἕως οὗ ἐτελειώθη⁴⁰⁸.

265
270 Μετὰ δὲ τὸ πληρῶσαι αὐτὴν κατεχρύσωσεν⁴⁰⁹ αὐτὴν διὰ παντός⁴¹⁰ ἐν χρυσοῦ καθαρότητι καὶ πληρῶσαν ἴσταμ

402. τῷ P

403. Καὶ διαμετροῦντες αὐτῶν τὴν ποσότητα ἀπέστειλλον τῷ βασιλεῖ. post πρωτὶ add. P

404. ἰ' βησσαλίδων — ἐνὸς βησσαλίον: δώδεκα βησσάλων ἐκεῖνων ἡμετέρων βησσάλων ἐστὶ σταθμὸς ἐνὸς P

405. λακκούδη X: forma vulgaris <λακκούδης

406. τὸν πηλὸν — κοῦφον: τὴν πηλὸν ἐκεῖνην ἔλαφρὰν πάνυ καὶ σπογγοειδῆ καὶ κοῦφον καὶ λευκόχροιον. P Διὸ ὁ λόγος ἰδιωτικὸς ἐμφέρεται ὅτι κισσηρίου ἐστὶν ὁ τρούλος· ἀλλ' οὐκ ἐστὶν μὲν, ἔλαφρον δὲ ὑπάρχει. post λευκόχροιον add. P

407. τὰ X p.c. ex primo scripto ται

408. Καὶ ἀποκομίσαντες — ἐτελειώθη: Μετ' αὐτῶν δὲ ἀνοικοδομήσαντες τὰς τέσσαρας μεγίστας ἀψίδας καὶ ἀρξάμενοι κυλίειν τὸν τρούλον ἕως δώδεκα βησσάλων ἐτίθουν καὶ ἀναμεταξὺ τῶν δώδεκα βησσάλων ἐποιοῦν οἱ ἱερεῖς εὐχὴν περὶ συστάσεως ἐκκλησίας· καὶ ἐποιοῦν οἱ κτίσται κατὰ δώδεκα βήσσαλα ὅπην, ἐμβάλλοντες ταῖς ὀπαῖς τίμα καὶ ἅγια λείψανα διαφόρων ἀγίων, ἕως οὗ ἐτελείωσαν τὸν τρούλον· ἦν δὲ νεωτερικὸς ὀρθὸς ἰστάμενος. P

409. Μετὰ δὲ τὸ πληρῶσαι αὐτὴν κατεχρύσωσεν: Καὶ εἰθ' οὕτως πληρώσαντες τὰς τετραπὰς καὶ περικαλλεῖς ὀρθομαρμαρώσεις, κατεχρύσωσε P

410. διαπαντός X

φ. 147v-148r

φ. 150v-151r

φ. 152v-153r

φ. 161v-162r

Handwritten text in two columns, likely a manuscript page. The text is written in a cursive script, possibly Greek or Latin, and is heavily obscured by dark ink or damage. The left column contains approximately 15 lines of text, while the right column contains approximately 15 lines. The text is difficult to decipher due to the high contrast and noise.

9. 167v-168r

Handwritten text in two columns, likely a manuscript page. The text is written in a cursive script, possibly Greek or Latin, and is heavily obscured by dark ink or damage. The left column contains approximately 15 lines of text, while the right column contains approximately 15 lines. The text is difficult to decipher due to the high contrast and noise.

9. 168v-169r

